

ลายน้อยมากมาย ได้แก่ ลำห้วยสวด ลำน้ำปี่ ลำน้ำสีทัน ลำห้วยซ่า ลำห้วยถู่ ลำห้วยกาด ห้วยฟ้า ห้วยผาวัว ห้วยแต ห้วยเคียน ห้วยหก ห้วยแกน ห้วยอุมฮิม ห้วยเมียง ฯลฯ

การตั้งบ้านเรือนจะอยู่บริเวณที่ราบหุบเขา สภาพภูเขาจะสลับซับซ้อน ล้อมรอบพื้นที่ราบ มีคอยหรือภูเขาที่สำคัญ คือ คอยกองข้าว คอยผาช้าง คอยมีเจ็ด คอยจวนตน คอยมะผ้าขันโตก คอยม่อนเลี่ยม คอยผานกเอี้ยง คอยภูเค็ง และคอยภูหมากนะ ฯลฯ พื้นที่ของอำเภอบ้านหลวงมีเนื้อที่ประมาณ 338,210 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 211,381.25 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 2.95 ของพื้นที่จังหวัดน่าน

อาณาเขตติดต่อ

- ทิศเหนือ ติดต่อกับอำเภอปง จังหวัดพะเยา และอำเภอท่าวังผา จังหวัดน่าน
 ทิศใต้ ติดต่อกับอำเภอเวียงสา จังหวัดน่าน และอำเภอสอง จังหวัดแพร่
 ทิศตะวันออก ติดต่อกับอำเภอเมืองน่าน
 ทิศตะวันตก ติดต่อกับอำเภอเวียงม่วน จังหวัดพะเยา และอำเภอสอง จังหวัดแพร่

➤ จำนวนประชากร

อำเภอบ้านหลวงมีประชากรทั้งสิ้น 12,234 คน แยกเป็นชาย 6,298 คน หญิง 5,936 คน คิดเป็นความหนาแน่นเฉลี่ยต่อพื้นที่ประมาณ 35.93 คนต่อตารางกิโลเมตร และแยกประชากรเป็นรายตำบล ได้ดังนี้

ลำดับที่	ตำบล	ชาย (คน)	หญิง (คน)	รวม (คน)	หลังคาเรือน
1	ป่าคาหลวง	1,514	1,370	2,884	758
2	สวด	1,566	1,558	3,124	742
3	บ้านฟ้า	1,911	1,775	3,686	847
4	บ้านหิ	1,307	1,233	2,540	611

ข้อมูล ณ วันที่ 31 มีนาคม 2543

ที่มา เอกสารแผนพัฒนาตำบล 5 ปี (2545 - 2549) อำเภอบ้านหลวง จังหวัดน่าน
 ด้านการศึกษาโดยรวม ของอำเภอบ้านหลวง

➤ การศึกษา

1. การศึกษาในระบบ

1.1 สถานศึกษาในสังกัด สำนักงานการประถมศึกษาแห่งชาติมีจำนวน 12 โรงเรียน มีจำนวนห้องเรียน 99 ห้อง จำนวนครู 107 คน และมีจำนวนนักเรียน 1,559 คน

1.2 สถานศึกษาในสังกัดสำนักงานกรมสามัญศึกษา จำนวน 1 โรงเรียน มีจำนวนห้องเรียน 19 ห้อง และมีจำนวนครู 28 คน และมีจำนวนนักเรียน 708 คน

1.3 สถานศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน 1 โรงเรียน จำนวน 5 ห้องเรียน จำนวนครู 5 คน และมีจำนวนนักเรียน 229 คน

2. การศึกษานอกระบบโรงเรียน

2.1 มีการจัดการเรียนการสอนจากกลุ่มสนใจ	จำนวน 8 กลุ่ม
2.2 มีการเรียนการสอนวิชาชีพระยะสั้น	จำนวน 3 กลุ่ม
2.3 มีที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน	จำนวน 26 แห่ง

➤ การสาธารณสุข

มีการให้บริการสาธารณสุข โดยมีสถานบริการ ดังนี้

1. มีโรงพยาบาลประจำอำเภอขนาด 30 เตียง	จำนวน 1 แห่ง
2. มีสำนักงานสาธารณสุขอำเภอ	จำนวน 1 แห่ง
3. มีสถานีอนามัยประจำหมู่บ้าน / ตำบล	จำนวน 5 แห่ง
4. มีร้านขายยาแผนปัจจุบัน	จำนวน 1 แห่ง

➤ ด้านศาสนา / ความเชื่อ

อำเภอบ้านหลวง ประชาชนส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ 100 % และมีสถาบันทางศาสนา (วัด) จำนวน 8 แห่ง ประชาชนบางส่วนยังมีความเชื่อในเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ในเรื่องผีบ้าน ผีเจ้าพ่อ ที่ปกปักรักษาหมู่บ้าน รวมถึง ผีไร่ ผีนา

ในอำเภอบ้านหลวงในอดีตส่วนหนึ่งซึ่งอพยพมาจากจังหวัดเชียงราย จากคำบอกเล่าของนาย บัณ อินทลี อดีตกำนันตำบลลวด ได้เล่าว่า ในอดีตก่อนที่ชาวบ้านจะอพยพมาก็ได้อธิษฐานขอเชิญดวงวิญญาณเทพเจ้าผู้รักษามืองนั้นติดตามลงมาด้วย แล้วสร้างศาลาพักให้เรียกว่า "หอเทพเจ้า" ชื่อเจ้าหาญฝ่าฟองเพื่อเอามาปกป้องรักษาเวลาเจ็บไข้ได้ป่วยก็จะยกมือไหว้สัจจะอธิษฐานบนบานสารกล่าว ขอความช่วยเหลือคุ้มครองตามความเชื่อถือ พอถึงสิ้นปีก็จะมีการเซ่นไหว้ด้วยหมู หรือไก่ปิตะครั้ง

ต่อมาเจ้าผู้ครองนครน่านได้ไปคล้องช้างเผือกได้ตั้งศาลเพียงตาเอาเทพเจ้าหลวงควมทุมภูเป็น
เทพเจ้าใหญ่ผู้รักษาโรคภัยไข้เจ็บมาช่วยดูแลรักษาระหว่างคล้องช้าง เมื่อชาวบ้านได้เห็นจึงศรัทธาใน
อภินิหารเป็นที่เชื่อถือ ชาวบ้านจึงได้มีการปรึกษากันสร้างหอให้เทพเจ้าหลวงควมทุมภูไว้ที่ตำบล
บ้านฟ้า ปัจจุบันมีชาวบ้านนับถือ 3 ตำบล ได้แก่ ตำบลสวด ตำบลบ้านฟ้า ตำบลป่าคาหลวง ได้
ช่วยกันดูแลรักษาสร้างหอเทพเจ้า ลักการบูชาทุก ๆ ปี ในช่วงเดือน 3 เหนือ ออก 11 ค่ำ จะ
เลี้ยงไก่ เลี้ยงหมู และทุก ๆ ปีจะเลี้ยงด้วยควาย 1 ตัว เป็นประจำ ซึ่งถือว่าเป็นประเพณีไม่ได้ขาด

นอกจากการเลี้ยงมีแล้วชาวบ้านอำเภอบ้านหลวงยังมีประเพณีการทำบุญทานสลากหรือ
สลากภัต

➢ ด้านการปกครองส่วนท้องถิ่น

อำเภอบ้านหลวงได้แบ่งเขตการปกครองตามพระราชบัญญัติการปกครองท้องที่ พ.ศ.2475
แบ่งเป็น 4 ตำบล 26 หมู่บ้าน ดังนี้

ตำบลป่าคาหลวง มี 5 หมู่บ้าน

- หมู่ 1 บ้านป่าคา
- หมู่ 2 บ้านป่าคาใหม่
- หมู่ 3 บ้านวังยาว
- หมู่ 4 บ้านนาหวาย
- หมู่ 5 บ้านนาหวายใหม่

ตำบลสวด มี 8 หมู่บ้าน

- หมู่ 1 บ้านหลวง
- หมู่ 2 บ้านหล่ายทุ่ง
- หมู่ 3 บ้านคอย
- หมู่ 4 บ้านป่าเปี้ย
- หมู่ 5 บ้านคอน
- หมู่ 6 บ้านทุ่งผึ้ง
- หมู่ 7 บ้านสวนเสด็จ
- หมู่ 8 บ้านเจริญราษฎร์

ตำบลบ้านฟ้า มี 8 หมู่บ้าน

- หมู่ 1 บ้านเป้า
- หมู่ 2 บ้านนาวี
- หมู่ 3 บ้านฟ้า

หมู่ 4 บ้านทุ่งซ่า

หมู่ 5 บ้านตุ้

หมู่ 6 บ้านป่าด่าง

หมู่ 7 บ้านค้อ

หมู่ 8 บ้านโป่งศรี

ตำบลบ้านที่มี 5 หมู่บ้าน

หมู่ 1 บ้านเกษตรสมบูรณ์

หมู่ 2 บ้านห้วยตึ่ม

หมู่ 3 บ้านที่เหนือ

หมู่ 4 บ้านพิกลาง

องค์การบริหารส่วนตำบล มี 4 แห่ง คือ

1. องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.ป่าคาหลวง)
2. องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.สวด)
3. องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.บ้านฟ้า)
4. องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.บ้านฟ้าใต้)

➤ ความสัมพันธ์ของคนในชุมชน

1. ตำบลที่เหนือและที่ได้ส่วนใหญ่มาจากเดิมของ เวียง ไชยสถาน นามสกุล ปันนิตา งาม
นันท์ สุยัง คำฟู น้ำทิ คนอยู่

2. ตำบลป่าคาหลวง บางส่วนมาจากอำเภอสา
3. ตำบลสวด ส่วนใหญ่เป็นคนอำเภอบ้านหลวง
4. ตำบลบ้านฟ้า มาจากอำเภอเวียงสา

บ้านคูมาจากปงสนุก เวียงสา นามสกุล ธนะวงศ์ สมควร ใจอารีย์

บ้านเป้า นามสกุล บ้านเป้า หมอป่า

- เจ้าพญาลอ บ้านนาหวาย
- เจ้าหลวงพญาบัว บ้านวังยาว
- เจ้าปู่เมืองฮาย บ้านหลวง บ้านป่าเปี้ย
- เจ้าพญาแก้ว บ้านหล่ายทุ่ง

จะเลี้ยงเดือน 4 ออก 11 ค่ำ (เดือนมกราคม)

- เจ้าหลวงควมขมฏ บ้านฟ้า เลี้ยงเดือน 3 ออก 11 ค่ำ

- เจ้าพญาแก้ว ตำบลสวด ตำบลบ้านฟ้า ตำบลปากาหลวง จะเลี้ยง

➤ แหล่งน้ำของอำเภอบ้านหลวง

แหล่งน้ำของอำเภอบ้านหลวงมีแหล่งน้ำธรรมชาติมีลำน้ำที่สำคัญอยู่ 3 สาย ได้แก่ ลำน้ำสวด ลำน้ำพี และลำน้ำสีพัน ลำน้ำสวด ต้นกำเนิดเกิดจากภูเขาสูงในพื้นที่ตำบลแม่ระนิง อำเภอเวียงสา จังหวัดน่าน ไหลผ่านตำบลบ้านฟ้า ตำบลสวด ตำบลปากาหลวง และไหลลงไปบรรจบกับลำน้ำพีที่บ้านนาหวายใหม่ หมู่ 5 ตำบลปากาหลวง แล้วไหลลงสู่แม่น้ำยม ที่อำเภอเชียงม่วน จังหวัดพะเยา มีความยาวของลำน้ำประมาณ 1.5 กิโลเมตร

ลำน้ำพีต้นกำเนิดจากภูเขาบริเวณลำน้ำตำบลเดียน อำเภอเมือง จังหวัดน่าน ไหลผ่านบ้านที่เหนือ บ้านฟ้า และไหลไปบรรจบลำน้ำสวดที่บ้านนาหวายใหม่ หมู่ 5 ตำบลปากาหลวง และไหลลงสู่แม่น้ำยมเช่นกันที่อำเภอเชียงม่วน มีความยาวประมาณ 20 กิโลเมตร

ลำน้ำสีพันต้นกำเนิดจากภูเขาสูงบริเวณสีพัน เขตตำบลสวดที่บ้านทุ่งผึ่ง หมู่ 6 ตำบลสวด มีความยาวประมาณ 10 กิโลเมตร

จากการสำรวจลำน้ำพบว่ามีการจัดการน้ำของอำเภอบ้านหลวง จากการสำรวจพบว่าฝายกั้นน้ำ มีจำนวน 91 แห่ง ช่างเก็บน้ำ จำนวน 3 แห่ง สระเก็บน้ำ จำนวน 42 แห่ง

การอนุรักษ์แหล่งน้ำตามธรรมชาติทำให้มีน้ำใช้อุปโภค / บริโภค ได้แก่ ป่อน้ำตื้น จำนวน 695 แห่ง บ่อบาดาล จำนวน 34 แห่ง และถังเก็บน้ำ จำนวน 312 แห่ง นอกจากนี้แหล่งน้ำที่มีอยู่ตามชุมชนแล้วยังมีการประปาหมู่บ้าน ถึงจำนวน 19 แห่ง

➤ การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและระบบกรรมสิทธิ

ลักษณะพื้นดินในเขตอำเภอบ้านหลวง ที่ดินที่ใช้ในการเกษตรส่วนใหญ่เป็นที่ราบในหุบเขา และที่ราบเชิงเขา จึงได้แบ่งกลุ่มออกเป็น 3 กลุ่ม ดังนี้

1. กลุ่มดินนา ครอบคลุมพื้นที่ประมาณร้อยละ 5 ของพื้นที่
2. กลุ่มดินไร่ ครอบคลุมพื้นที่ประมาณร้อยละ 15 ของพื้นที่
3. กลุ่มดินที่ราบลุ่ม ครอบคลุมพื้นที่ประมาณร้อยละ 60 ของพื้นที่ทั้งหมด

การเสื่อมโทรมของสภาพดินส่วนใหญ่มาจากสาเหตุการไถหน้าดิน เพื่อทำการเพาะปลูกพืชพาสี ทำให้เกิดผลกระทบแม่น้ำธารต้นเขิน

การถือครองที่ดิน ของราษฎรใน 4 ตำบล ของอำเภอบ้านหลวงแบ่งตามสิทธิการถือครองได้ดังนี้

1. โฉนดที่ดินจำนวน 40 แปลง
2. หนังสือรับรองการทำประโยชน์ (น.ส.3ก) จำนวน 366 แปลง
3. หนังสือรับรองการทำประโยชน์ (น.ส.3ก) จำนวน 1,086 แปลง
4. หนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง (น.ส.3ล) จำนวน 10 แปลง
5. ใบจอง (น.ส.2) จำนวน 163 แปลง
6. ส.ค.1 จำนวน 2,983 แปลง
7. ที่นที่ ส.ป.ก. (พื้นที่ปฏิรูปที่ดินเพื่อการเกษตร) จำนวน 7,490 แปลง (31,032 ไร่ 2 งาน)

ลักษณะการถือครองที่ดินส่วนใหญ่เป็นของบุคคลและกลุ่มชุมชน สำหรับอำเภอบ้านหลวงถือครองสิทธิในที่ดินของคนนอกมีน้อยมาก เนื่องจากอำเภอบ้านหลวงเป็นอำเภอที่การคมนาคมไม่สะดวกและมีเศรษฐกิจหรือกระแสนโยบายนิยมยังเข้าถึงน้อย

➤ ด้านการอนุรักษ์ฟื้นฟูแหล่งน้ำ

จากแผนพัฒนาของอำเภอ 5 ปี (2544 - 2549) ของอำเภอบ้านหลวง พบว่า มีปัญหาในเรื่องแหล่งน้ำอยู่ 2 ปัญหา ได้แก่

1. ปัญหาน้ำเพื่อใช้ในการอุปโภคและบริโภคไม่เพียงพอมีแนวทางแก้ปัญหาไว้ ดังนี้
 - สร้างถังเก็บน้ำฝนไว้ตามบ้านเรือน
 - ประสานงานจากหน่วยที่เกี่ยวข้อง (กรมทรัพยากรธรณี , เรงวัดพัฒนาชนบทพร.) ขุดเจาะบ่อบาดาล
 - สร้างโ่งเก็บน้ำขนาดเล็ก
 - ขุดบ่อน้ำตื้นในระดับครัวเรือน
 - จัดสร้างประปาในระดับหมู่บ้านและระดับตำบล
2. ปัญหาแหล่งน้ำเพื่อใช้ในการเกษตรไม่เพียงพอได้มีแนวทางในการแก้ไขปัญหาดังนี้
 - สร้างฝายทดน้ำในพื้นที่แปลงเกษตร
 - สร้างอ่างเก็บน้ำ
 - ขุดลอกตลาดลำเหมือง
 - ขุดสระน้ำในที่ทำกิน

➤ ด้านการจัดการทรัพยากรป่าไม้และการจัดการป่าชุมชน

ทรัพยากรป่าไม้ของอำเภอบ้านหลวงมีพื้นที่ป่าที่สำคัญในที่ ที่ต้นน้ำสวด ต้นน้ำที่ และต้นน้ำสีพัน ซึ่งรวมเรียกป่าทั้งหมดว่าเป็นเขตป่าน้ำยาว - ป่าน้ำสวดมีพื้นที่ป่าไม้ 253,658 ตารางกิโลเมตร หรือ 158,537 ไร่

สำหรับเป้าหมายในการพัฒนาด้านป่าไม้ คือ การจัดตั้งโครงการปลูกป่าชุมชน , โครงการบวชป่า , โครงการทำแนวกันไฟและเวรยามป้องกันไฟป่า

➤ รูปแบบการจัดการป่าชุมชนของอำเภอบ้านหลวง

การอนุรักษ์ป่าชุมชน " กลุ่มบ้านหลวงหวงป่า "

จุดเริ่มการรวมตัวต่อสู้กับการสัมปทานป่าในปี 2516 โดยนายทุนได้จ้างคนงานตัดต้นไม้ 2 ช้างทางระหว่างเส้นทางน่าน - บ้านหลวง จากนั้นก็เข้าไปตัดบริเวณห้วยสีพันโดยตัดถนนเข้าไปบริเวณห้วย ทำให้ดินทับถมทำให้ลำห้วยทำให้น้ำแห้งขอด โดยลำห้วยซึ่งชาวบ้านใช้อุปโภค บริโภค และใช้ในการทำนาเพาะปลูกพืชผลต่าง ๆ

จากปัญหาการถูกตัดต้นไม้บริเวณขุนน้ำทำให้น้ำแห้งขอด ทำให้ผู้นำหลายคนได้เริ่มพูดคุยประกอบในช่วงนั้น ทางภาคอีสานได้มีข่าวปัญหาภัยแล้งที่เกิดจากการตัดไม้ทำลายป่าเพื่อปลูกพืชพาณิชย์ จนทำให้ในที่สุดเกิดความแห้งแล้งและปลูกพืชไม่ได้ เมื่อผู้นำได้เห็นข่าวที่เกิดขึ้นตรงกับปัญหาในหมู่บ้านของตนเองจึงได้ปรึกษากับแกนนำและชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบให้เห็นผลที่จะเกิดขึ้นตามมาในอนาคต

ชาวบ้านหลวงจึงได้เริ่มเคลื่อนไหวต่อต้านคัดค้านโดยใช้เวทีการประชุมผ่านทางกำนัน ผู้ใหญ่บ้านไปชี้แจงให้ชุมชนได้ตระหนักมีจิตสำนึก และเห็นถึงผลของการตัดไม้จากการสัมปทานที่จะกระทบต่อชุมชนในอนาคต รวมทั้งได้นำตัวอย่างจากข่าวทางหนังสือพิมพ์ไปคุยให้ชาวบ้านได้เกิดความหวงแหนและรักษาป่าต้นน้ำ

นอกจากการพูดคุยกับชาวบ้านแล้วทางผู้นำได้ไปปรึกษาหาความรู้กับชาวบ้าน เพื่อให้ชาวบ้านได้เข้าใจและได้เห็นร่วมกันที่จะรักษาป่าไม้

ทำให้วันที่ 15 พฤศจิกายน 2516 ได้มีการประชุมกันของกลุ่มผู้นำและกลุ่มชาวบ้านที่บ้านผู้ใหญ่แก้ว ไปหาที่ ป่าคา หมู่ที่ 1 ต.ป่าคาหลวง ผลการประชุมได้ร่วมกันเขียนหนังสือถึงผู้ว่าราชการจังหวัด (นายสวัสดิ์ ประไพพาณิชย์) เนื้อความว่า ให้สั่งยับยั้งการตัดโค่นไม้ห้วยสีพัน เพราะเป็นเขตป่าต้นน้ำของตำบลสวดทำให้เกิดความแห้งแล้ง จึงเขียนแจ้งให้ผู้ว่าราชการได้แจ้งไปทางเจ้าของโรงเลื่อยให้ยุติการตัดโค่นต้นไม้ เพราะถ้าปล่อยให้ตัดโค่นต้นไม้จะทำให้อีกหลายปีข้างหน้าไม่มีไม้ใหญ่แล้ว ชาวเราเผ่าต่าง ๆ ก็จะขอโอกาสทำไร่เลื่อนลอยปลูกบ้านอยู่ ดังนั้นจึงขอให้ท่านผู้ว่าฯ ได้พิจารณาให้ทางเจ้าของโรงเลื่อยยุติการตัดโค่นต้นไม้แล้วลงชื่อ

ผู้นำชาวบ้านในเวลานั้นเป็นคนหนุ่ม เพื่อนรุ่นคราวเดียวกัน มีนายก่อง อายุยี่สิบ, นายศรี ชันเพลาะ และนายปิ่น อินหลี่ ทั้ง 4 คน ถือว่าอยู่ในตำบลเดียวกัน คือ ตำบลสวด ได้เข้าร้องเรียนต่อผู้ว่าราชการจังหวัดน่าน นายเฉลิม พรหมเลิศ โดยตรงในวันที่ 15 พฤษภาคม 2518 ซึ่งเป็นวันเปิดกิ่งอำเภอ แต่ผู้ช่วยราชการจังหวัดน่าน แล้วเพิกเฉย พ่อปิ่น เล่าว่า "ทางการบอกว่าเรามีเงิน เราก็ทำได้ เราทำถูกต้อง ตามกฎหมายแล้ว ขณะที่ชาวบ้านไม่ยอมเป็นใจเป็นกัน"

ขณะที่กระแสการคัดค้านของชาวบ้านไม่ยอมแน่ ๆ ปรากฏเป็นข่าวไม่เว้นแต่ละวัน จึงทำให้นายทุนเริ่มหวาดหน้ากับพลังของชาวบ้านมีการเสนอเงินให้กับชาวบ้านคนละ 3,000 บาท บ้าง, 5,000 บาท บ้าง พ่อปิ่น บอกถึงความรู้สึกของชาวบ้านในเวลานั้นว่าต้องการปามากที่สุด ถึงแม้จะมีเงินเป็นแสนมาวางอยู่ตรงหน้า ก็มิได้สนใจ "ตำนานขุนชนรักษำป่า ชมนักพัฒนาภาคเหนือ 2526"

ต่อมาเมื่อวันที่ 25 พฤษภาคม 2518 ปลัดอำเภอหัวน้ำกึ่ง ได้แจ้งให้ผู้นำชาวบ้านไปพบกับนายทุนเพื่อเจรจาเรื่องการตัดไม้และการชักลากโดยสันติ แต่ไม่ได้มีแผนนำไป

ทำให้วันที่ 2 มิถุนายน 2518 ทางผู้นำเห็นว่าการยับยั้งการตัดต้นไม้ นอกจากประสานงานทางหน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้องแล้ว ยังไม่ได้รับการแก้ไขเท่าที่ควรจึงได้ประสานไปกับสื่อมวลชนในจังหวัดน่าน ได้เชิญนายศักดิ์ ปรางค์วัฒนากุล นักข่าวกับสมาชิกสภาจังหวัดน่าน ไปดูการตัดไม้ตรงบริเวณที่เสียหายพร้อมกับหัวหน้ากิ่งอำเภอบ้านหลวง และนายทุนได้เข้ามาดูพื้นที่ ก็ไม่สามารถชี้แจงให้ชาวบ้านถึงการตัดไม้ที่มีตลอด

เมื่อการพึ่งพาราชการ ดูเหมือนจะต้องรอเวลาและไม่มีท่าทีว่าจะแก้ปัญหาได้อย่างไร ขณะที่นายทุนก็ลักลอบตัดไม้ไปเรื่อย ๆ ชาวบ้านจึงได้มีการประชุมปรึกษากัน ในที่สุดวันที่ 21 ธันวาคม 2518 ชาวบ้านจากตำบลสวด 500 คน พร้อมใจกันเดินทางออกจากหมู่บ้านสู่ถนน เพื่อปิดทางชักลากไม้ของนายทุน เป็นเวลาถึง 7 วัน ในที่สุดนายทุนต้องล่าถอยออกไป ชาวบ้านยึดไม้ได้ 3,600 ท่อน และยึดรถทำให้นายทุนมีการเข้ามาขอรถคืน และยอมออกไปจากพื้นที่ รับปากว่าจะไม่เข้ามาแต่ต้องไม้ในเขตกิ่ง อ.บ้านหลวงโดยเด็ดขาด

หลังจากที่ชาวบ้านในเขตกิ่ง อ.บ้านหลวงสามารถขับไล่นายทุนทำไม้ออกไปได้แล้ว เรื่องราวเหล่านี้มีการเล่าจากปากต่อปาก จากหมู่บ้านนี้สู่หมู่บ้านนี้ ตำบลนี้สู่ตำบลนี้ ทำให้ชาวบ้านในจังหวัดน่านในหลาย ๆ อำเภอ เช่น ชาวบ้านแถบตำบลศิลาแลงและอำเภอสันติสุข และชาวบ้านในแถบป่าขุนสมุน ตำบลไชยสถาน อำเภอเมือง ได้รับแรงจูงใจในการก่อเกิดขบวนการอนุรักษ์ป่าขึ้นมาในระดับเครือข่าย

ปี พ.ศ. 2521 แม้วได้บุกรุกทำลายป่า

ปี พ.ศ. 2524 กำนันนำพวกสกัดจับฟันเถื่อนและจับกุมแม้ว

ปี พ.ศ. 2525 ชาวเขาได้โค่นป่าเตรียมลุยโค่นป่าแม่สีพัน

ปี พ.ศ. 2542 ส่งรูปถ่าย และวิจารณ์การเป็นใจนายทุนจ้างแม้วตัดป่าบ้านหลวง

ปี พ.ศ. 2543 นายทุนบุกรุกป่าตัดถนนทำทางหาผิต้องเหลือง

การดำเนินงานด้านการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้ที่ผ่านมาการดำเนินงาน ทางกลุ่มผู้นำเก่า 25 คน มีพ่อบ้านเป็นผู้นำและขยายความคิดให้กับลูกหลาน ที่เป็นผู้นำหมู่บ้านขณะนี้ช่วยกันดูแลและแบ่งพื้นที่กันปกป้องพื้นที่ป่ากัน โดยมีการรวบรวมกลุ่มกันเป็นครั้ง ๆ และมีกิจกรรมการจัดเวรยามจัดตั้งจุดสกัดพ่อค้าไม้ที่ชนไม้ออกในเวลากลางคืนร่วมกับทางราชการ ในช่วงที่มีการลักลอบซื้อขายไม้ จนถึงปี พ.ศ. 2542 ทางกลุ่มบ้านหลวงหวงป่า ในนามกลุ่มบ้านหลวงหวงป่าได้จัดทำเสนองบประมาณ จำนวน 559,400 บาท (ห้าแสนห้าหมื่นเก้าพันสี่ร้อยบาทถ้วน) มาเพื่อดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ คือ

1. อบรม ปปป. แก่นำเพื่ออนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้ จำนวน 400 คน
2. การทำแนวป้องกันไฟป่าในช่วง ๆ คูแฉในเขตพื้นที่ 4 ตำบล
3. จัดหาอุปกรณ์ดับไฟป่า
4. การสำรวจพื้นที่เขตแนวป่าเพื่อกันเป็นพื้นที่ทำกิน ไร่สอย และอนุรักษ์
5. กิจกรรมพิธิบวชป่าเพื่อสร้างจิตสำนึกให้กับคนรุ่นหลัง

โดยเพื่อสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรโดยเฉพาะป่าไม้ให้กับประชาชนในสมัยปัจจุบันทุกคนได้ตระหนัก และให้มีการปฏิบัติอย่างต่อเนื่องสืบสานเจตนารมณ์ของคนรุ่นก่อนที่มีชีวิตผูกพันกับทรัพยากร พื้นที่ดำเนินการขยายพื้นที่จากห้วยสีพันไปทุกพื้นที่ของตำบลรองอำเภอบ้านหลวง ในนามกลุ่มบ้านหลวงหวงป่าของคนบ้านหลวง

ผลที่ได้รับ

1. ได้สร้างกระแสให้คนตื่นตัวในการอนุรักษ์และหวงแหนป่าและมีส่วนร่วมในกิจกรรม
2. ได้ทราบประวัติศาสตร์ของคนรุ่นเก่าที่ได้อนุรักษ์ป่ามาอย่างต่อเนื่อง
3. ได้มีกิจกรรมแสดงออกในความร่วมมือของชุมชน ได้ทราบความเข้มแข็งและข้อจำกัดอย่างไร มีผู้นำการเปลี่ยนแปลงเหมือนอดีตหรือไม่และจะนำไปสู่การสร้างประชาคมด้านอื่น ๆ ในโอกาสต่อไป

➤ ปัญหาอุปสรรคและวิธีการแก้ไข

ปัญหาด้านการดำเนินงานที่แก้ไขได้ยากคือ ปัญหาสังคมในปัจจุบันที่เชื่อมโยงมาจากการปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตของคนในยุคปัจจุบัน คือการย้ายจากสังคมภาคเกษตรไปสู่สังคมภาคอุตสาหกรรม มีการเคลื่อนย้ายประชากรสูง เปลี่ยนวิถีชีวิตจากสังคมชนบทไปเป็นสังคมเมือง การบริโภคข้อมูลข่าวสารที่ล้นเหลือจนเกินความสามารถ ที่จะเลือกได้ว่าสิ่งไหนผิดหรือถูก นำไปสู่การทำลายสิ่งแวดล้อม

จากสภาพปัญหาดังกล่าว กระทบต่อคนอำเภอบ้านหลวงในด้านการเกษตรและอุตสาหกรรมมากที่สุด คือ การมีสถาบันทางการเงินปล่อยกู้มากทำให้เกิดปัญหาหนี้สินมากจำเป็นต้องขยายพื้นที่ทำกินไปสู่พื้นที่อนุรักษ์มากขึ้น ความรับผิดชอบชั่วดีลดลง เป็นสังคม ที่ถือเงินตราเป็นตัวกำหนด ทุกคนต้องแสวงหาเงินไม่ว่าจะเป็นกลุ่มชาวบ้านและผู้นำกฎเกณฑ์ที่กำหนดไว้ ถูกละเมิดทั้งที่รู้อยู่ว่าทั้งที่จำเป็นต้องแก้ไขปัญหายเฉพาะหน้า ความสัมพันธ์ทางเครือญาติเริ่มลดลงไปสู่ความเป็นสังคมเมือง (บริโภคนิยม) เน้นวัตถุ เนื่องไปรับจากสังคมเมือง ต้นทุนทางสังคม การเสียสละเริ่มมีน้อยลง ซึ่งเป็นจุดที่มีผลกระทบอย่างรุนแรงและชัดเจนมากต่อพืชในป่านี้ ซึ่งคนรุ่นเก่าไม่มีปัญหานี้ ความเข้มแข็งของชุมชนลดลง

➢ แผนงานที่จะดำเนินการในอนาคต

การสร้างสังคมการอนุรักษ์ขึ้นใหม่และจุดประกายการรวมตัวของคนโดยเริ่มจากคนรุ่นใหม่ที่มีแนวคิด ในการสร้างความเข้มแข็งของสังคมบ้านหลวง พบปะเสวนาภาพอนาคตของอำเภอบ้านหลวง โดยกำหนดแผนงานปรับปรุงสังคมขึ้น และขยายเครือข่ายแกนนำลงไปสู่หมู่บ้านและชุมชนในนามของกลุ่มบ้านหลวงหวงป่าในกลุ่มผู้นำ อบต. โดยการจัดเวทีเสวนาและแนะนำกิจกรรมหรือแผนที่ได้รับนำเสนอบริการประมาณจาก อบต. โดยผ่านองค์กรทางอำเภอคือ ชมรมกำนันผู้ใหญ่บ้านแห่งงบประมาณ ใช้งบประมาณจากดอกผลกำไรของกลุ่มบ้านหลวงหวงป่าที่มีอยู่ในปี 2542 จำนวน 100,000 บาท เป็นกองทุนในการดำเนินงานกิจกรรมด้านการอนุรักษ์ของกลุ่มต่อไปในอนาคต

4.2 ผลการศึกษารูปแบบการจัดการป่าชุมชน

ก. ระดับหมู่บ้าน : หมู่บ้านกุ่ม่วง

➢ ความเป็นมาของการรักษาป่าชุมชนในระดับหมู่บ้าน (กุ่ม่วง)

ปี พ.ศ. 2512 - 2513 พื้นที่ป่าไม้ของหมู่บ้านถูกทำลาย ถูกนายทุนจากในเมืองเข้ามาสัมปทานป่า โดยบริษัทโรงเลื่อยจักรนครน่าน ได้รับการสัมปทานแล้วได้มาตัด ภายหลังจากการสัมปทานป่าไม้ (ต้นไม้ใหญ่) ออกชาวบ้านในแถบอำเภอสันติสุข และเขตอำเภอท่าวังผา ได้เข้ามาจับจองทำไร่ ทำสวน ทำให้ป่าไม้ถูกทำลายรอบสอง ส่งผลให้ชาวบ้านพบกับปัญหาความแห้งแล้งขาดแคลนน้ำ ในการอุปโภคบริโภค ดินเสื่อมทราลง สัตว์ป่าสูญพันธุ์และหาของป่าได้ยากขึ้น

ในปี พ.ศ. 2515 พระครูพิทักษ์นันทคุณ ขณะนั้นชื่อสามเณรสงวน พันชา ท่านได้กลับมาจำวัดอยู่ที่อารามวัดกุ่ม่วง ซึ่งเป็นบ้านเกิดของท่านเองเพื่อสอนหนังสือให้กับญาติพี่น้องและชาวบ้าน ให้รู้หนังสือในขณะที่ท่านอยู่ที่วัดกุ่ม่วง ท่านได้สังเกตุดเป็นความเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อม สภาพอากาศ และสภาพของวิถีของคนในชุมชนเปลี่ยนแปลงไป อันเนื่องมาจากการตัดไม้ทำลายป่า ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ซึ่งนับวันจะมีความรุนแรงมากขึ้น จากสภาพดังกล่าวนำไปสู่ความวิกฤตในอนาคตอย่างแน่นอนจึงได้นำเอาหลักคิดและแนวทางการรักษาทรัพยากรธรรมชาติ และอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมจากหลักธรรมวินัยที่องค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้บัญญัติไว้ จึงได้ชักชวนชาวบ้านได้ช่วยกันป้องกัน รักษาป่าไม้และร่วมกันปลูกป่า

ในวันที่ 15 ตุลาคม 2533 ทางชุมชนบ้านกุ่ม่วงได้จัดให้มีพิธีบวชป่า และได้ทอดผ้าป่าพันธุ์ไม้ ซึ่งถือว่าเป็นครั้งแรกของจังหวัดน่าน ในเรื่องการดูแลรักษาป่าชุมชน ได้มีการแบ่งกลุ่มครัวเรือนให้ดูแล และรับผิดชอบในการตรวจป่า การรักษาป่า การจัดทำแนวกันไฟ โดยการนำเอากฎระเบียบ ข้อบังคับของป่าชุมชนไปใช้เป็นเครื่องมือในการกำกับดูแลรักษาป่าชุมชน และมีการดำเนินการกับผู้ที่จะเกิดอย่างเด็ดขาดและจริงจัง

➢ อาณาเขตป่าชุมชน

ในปี พ.ศ. 2518 สามเณรสงวน (พระครูพิทักษ์นันทคุณในปัจจุบัน) ได้ร่วมกับนายทา พันชา ในสมัยนั้นได้มีการประชุมชาวบ้าน เพื่อแบ่งเขตพื้นที่อนุรักษ์ป่าชุมชน ได้ตกลงกันให้มีการกำหนดเขตป่าชุมชนจำนวน 3 เขต ได้แก่

1. สันตอยม่อนน้ำน้อย 5,400 ไร่ อยู่ทางทิศตะวันตกของหมู่บ้าน ติดสันตอยปู้ฮิน บริเวณขุนน้ำหะ

2. สันตอยม่อนดินแดง 1,200 ไร่ อยู่ทางทิศใต้ของหมู่บ้านติดเส้นทางหลวง ระหว่างบ้านกัวม่วง กับบ้านเมืองหลวง ติดกับสันตอยกัวไร่
3. สันตอยม่อนเห็ดดำ 1,800 ไร่ อยู่ทางทิศตะวันออกของหมู่บ้าน

ในปี พ.ศ. 2530 ได้เกิดภาวะแห้งแล้งจัด ไม่มีน้ำดื่ม น้ำใช้ เป็นเวลาแรมเดือน ต้องเดินทางไปหาน้ำไกลถึง 2 - 3 กิโลเมตร ผู้ใหญ่ทา พันชา ได้ปรึกษากันหรือกับชาวบ้านเพื่อขยายพื้นที่ป่าชุมชนอีก ชาวบ้านเห็นพ้องต้องกันว่าต้องกำหนดให้มีป่าชุมชนเพิ่มขึ้นอีก 2 เขต ได้แก่

4. สันตอยดินขาว 700 ไร่ อยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของหมู่บ้านไปทาง อำเภอสันติสุข ติดสันตอยบนบ้าน
 5. สันตอยสามล้าน 800 ไร่ อยู่ทางทิศตะวันตกของ บ้านปางเคราะห์ ถนนไปทางอำเภอสันติสุข
 6. สันตอยกัวไร่ 1,500 ไร่ อยู่ทางทิศตะวันออกติดเส้นทางหลวงระหว่างกิโลเมตรที่ 23
 7. สันตอยบนบ้าน (บริเวณบวรป่า) 800 ไร่ อยู่ทางทิศเหนือของหมู่บ้าน ทางไปอำเภอสันติสุข
 8. สันตอยปูอิน 2,800 ไร่ อยู่ทางทิศตะวันตกของหมู่บ้าน
- หมายเหตุ มีพื้นที่ป่าชุมชนรวมทั้งหมดจำนวน 15,000 ไร่

➤ กฎระเบียบป่าชุมชน

1. ตัดไม้ต้นเตี้ยแขนปรับต้นละ 30 บาท
2. ตัดต้นไม้นานาชนิดโดยเตี้ยปรับต้นละ 100 บาท
3. ตัดไม้ขนาดโตกว่าที่กล่าวในข้อ 1 และข้อ 2 คิดเป็นกำ กำละ 100 บาท
4. ไม้ไผ่ทุกชนิด ปรับตั้งแต่ 100 บาท แต่ไม่เกิน 500 บาท ขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของ

คณะกรรมการ

5. ถ้าผู้ใดล่ากิ้ง ปรับตัวละ 1,300 บาท
6. ถ้าผู้ใดล่าหนูป่า ปรับตัวละ 1,000 บาท
7. ผู้ใดล่าอีเห็น ปรับตัวละ 300 บาท
8. ผู้ใดล่าฉมับ ปรับตัวละ 300 บาท
9. ผู้ใดล่าตะกวด ปรับตัวละ 500 บาท
10. ผู้ใดล่างูเห่า ปรับตัวละ 500 บาท
11. ผู้ใดล่าไก่ป่า ปรับตัวละ 200 บาท
12. ผู้ใดล่ากระรอกกระแต ปรับตัวละ 30 บาท
13. ผู้ใดล่านกทุกชนิด ปรับตัวละ 30 บาท

14. นำผู้ใดทำเล้าหมูและเล้าไก่ในเขตป่าชุมชน

หมายเหตุ ป่าบริเวณที่ติดป่าจะไม่มีการเผาป่าและล่าสัตว์

➤ คณะกรรมการรักษาป่าชุมชน (ปี 2544)

1. ผู้ใหญ่ทอง วรรณา	ประธาน
2. นายฤทธิ์ หมื่นแก้ว	รองประธาน
3. นายเสริม วรรณา	เหรัญญิก
4. นายโม พันสุข	คณะกรรมการ
5. นายยกรณรงค์ หมื่นแก้ว	คณะกรรมการ
6. นายเอกพงษ์ เบี้ยพรม	คณะกรรมการ
7. นายสันติชัย ไชโย	คณะกรรมการ
8. นายคงเดช จีนา	คณะกรรมการ
9. นายประดิษฐ์ อโนเชียง	คณะกรรมการ
10. นางสมใจ สุธรรม	กรรมการเลขานุการ

หมายเหตุ คณะกรรมการป่าชุมชนบ้านก๊วกม่วงทั้งหมด ไม่ได้แต่งตั้งแยกออกไปจากคณะกรรมการของหมู่บ้านแต่อย่างใด คณะกรรมการทั้งหมดมี 8 หมวดยุค และคนในชุมชนจะใช้ประโยชน์ร่วมกัน

➤ กิจกรรมการรักษาป่าชุมชน

ในปี 2518 พระครูพิทักษ์นันทคุณ ได้ร่วมประชุมกับคณะกรรมการหมู่บ้าน ในการรักษาป่าชุมชนที่เหลืออยู่ ซึ่งขณะนั้นมีป่าเหลืออยู่ 5,000 ไร่ จนมาถึง พ.ศ.2535 ทางคณะกรรมการหมู่บ้าน ได้ทำพิธีบวชป่า ขึ้นเป็นแห่งแรกในจังหวัดน่าน เป็นพื้นที่ 15,000 ไร่ เพิ่มขึ้นมา 10,000 ไร่ พื้นที่ป่าชุมชนที่เพิ่มขึ้นเป็นพื้นที่ทำกินของชาวบ้านแต่ได้รับการบริจาค ให้เป็นพื้นที่ป่าชุมชนโดยการบริจาค

ชาวบ้านที่มีความจำเป็นในการใช้ไม้จากพื้นที่ป่าชุมชนที่อนุรักษ์ไว้ ต้องขออนุญาตจากคณะกรรมการโดยมีเหตุผลและผลในความจำเป็นในการใช้ไม้ แต่คณะกรรมการเห็นสมควร

ปี 2517 ได้มีการปลูกป่าเสริมให้กับป่าชุมชน โดยขอบริจาคกล้าไม้จากชาวบ้าน เป็นไม้พื้นบ้านและขอสนับสนุนกล้าไม้สัก จากป่าไม้อำเภอสันติสุข จังหวัดน่าน

ในปี 2533 เป็นต้นมา ได้เริ่มมีการทำแนวกันไฟป่ามาตลอด เพราะป่าชุมชนอยู่ใกล้หมู่บ้าน ถ้าเกิดไฟไหม้ป่าจะทำให้แพร่ลามเข้ามาในหมู่บ้านได้ง่าย ปี 2537 คณะกรรมการรักษาป่าชุมชนบ้านก๊วกม่วงได้รับงบประมาณ สนับสนุนจากกลุ่มอัยการเมืองน่าน สนับสนุนกิจกรรมด้านการอนุรักษ์ เช่น การทำแนวกันไฟและการปลูกป่าเพิ่ม โดยให้ต้นสักของมาปลูก ต่อมาปี 2541 ได้มีการบวชป่าชุมชนบ้านก๊วกม่วงเป็นครั้งที่สอง และได้มีกิจกรรมอนุรักษ์ป่าร่วมกันในหมู่บ้านตลอดมาจนถึงปัจจุบัน ถ้า

เป็นกิจกรรมการทำแนวกันไฟจะแบ่งเป็นหมวด ๆ ที่มีอยู่ในหมู่บ้าน 8 หมวด ประกอบด้วยพื้นที่ป่ามี 8 พื้นที่ จึงแบ่งกันทำหมวดละที่ในแต่ละจุด

➤ กิจกรรมที่ดำเนินงาน

การบริหารจัดการป่าชุมชน ทางคณะกรรมการหมู่บ้านกิวม่วงได้ร่วมกันกำหนดแนวทางการดำเนินงานที่เป็นรูปธรรม สามารถที่จะนำไปปฏิบัติได้และการฟื้นฟูป่าได้ ดังนั้นจึงได้กำหนดแนวทางและวิธีการดำเนินงาน ดังต่อไปนี้

1. ร่วมกันคัดเลือกและแต่งตั้งคณะกรรมการรักษาป่าชุมชน จำนวน 15 ท่าน
2. ร่วมกันร่างกฎระเบียบและข้อบังคับของป่าชุมชน
3. กำหนดแนวเขตและจัดทำแผนผังป่าชุมชน
4. ทำป้ายป่าชุมชน
5. ทำแนวกันไฟในช่วงใกล้ถึงฤดูแล้งของทุกปี
6. จัดเวรยามเดินตรวจป่าช่วงเดือน มีนาคม - พฤษภาคม
7. ปลุกป่าเสริมในพื้นที่ป่าเสื่อมโทรมและที่สาธารณะทุกปี
8. จัดตั้งกองทุนป่าชุมชน โดยนำเงินรายได้จากการแปรรูปไม้และเงินที่ได้รับจากการบริจาค
9. ประชุม ผูกอบรม และศึกษาดูงานนอกสถานที่
10. บวชป่า จำนวน 2 ครั้ง และจะทำอีกต่อไป
11. สร้างเครือข่ายกลุ่มอนุรักษ์ให้ทั่วถึงทุกกลุ่มในชุมชน เช่น กลุ่มเยาวชน และกลุ่มสตรีแม่บ้าน
12. การจัดสรรที่ดินให้เป็นของตนเองไม่ให้เกิดการบุกรุกป่าสงวน
13. ประกาศให้เขตป่าชุมชนบางจุดเป็นเขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์ป่าทุกชนิด
14. แบ่งประเภทของป่าชุมชน ออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ ป่าอนุรักษ์ และป่าใช้สอย

➤ การใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนบ้านกิวม่วง

1. การเก็บหญ้าไม้กวาด (ก้ง)
2. การเก็บพืชผัก เห็ด หน่อ เป็นอาหารในช่วงเดือน กรกฎาคม - สิงหาคม
3. การเก็บยา สมุนไพร เป็นยารักษาโรค
4. การใช้ไม้ทำฟืน

การโดยทำแนวป่า ผังหลักเขตป่า ทำแนวกันไฟ ทำป้ายติด ปัจจุบันการตัดไม้ทำลายป่าไม่มีแล้ว การทำไร่ ทำสวนลั่นจี่ ก็ได้มีการติดตามดูถ้าพบว่ามีการบุกรุกที่ป่าของชุมชน ไปปลูกสิ่งอื่นก็ได้มีการทำลาย ห้ามไม่ให้บุกรุกทำอะไรที่ใหม่ให้ทำที่เดิม การทำไร่ในเขตป่าชุมชนปัจจุบันก็ไม่มี ในปัจจุบันการดูแลป่าชุมชนตำบลศิลาแลงแต่ละหมู่บ้านมาร่วมกันดูแลรักษาป่า คนที่อื่นเข้ามาทำลายป่าตัดไม้ทำลายป่าก็จะรู้ได้ทันที ได้มีการติดตามผู้ที่ทำลายป่ามาดำเนินการตามกฎหมาย ได้มีการอบรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและภูมิปัญญาท้องถิ่นให้กับกลุ่มเยาวชนในทุกปี ประมาณ 60 - 70 คน ได้มีการศึกษาดูงานในแต่ละพื้นที่และได้นำมาถ่ายทอดให้กับกลุ่มเยาวชนได้รับรู้รับทราบถึงการดูแลป่า มีการประชุมคณะกรรมการทุกเดือน เพื่อปรึกษานาหรือเรื่องการค้าไม้ว่าจะทำอะไรบ้าง รวมถึงการได้รับหนังสือเชิญจากกลุ่มอีกเมืองน่านได้ไปประชุมกับองค์การเครือข่ายป่าชุมชน เพื่อไปรับรู้ข้อมูลข่าวสารความก้าวหน้าต่าง ๆ เช่น เรื่อง พ.ร.บ.ป่าชุมชน ได้มีความก้าวหน้าถึงไหนแล้ว นายจตุรยุทธ (15 พฤษภาคม 2545)

➤ การจัดเวทีวิเคราะห์เพิ่มเติมและแลกเปลี่ยนข้อมูล

ได้แบ่งผู้เข้าร่วมเป็นกลุ่มย่อย 2 กลุ่ม

กลุ่มที่ 1 แลกเปลี่ยนในประเด็นข้อดีและโอกาสของการรักษาป่าชุมชนที่ผ่านมานำเสนอโดย พ่อขจัด เชื่องนุ่น ตัวแทนกลุ่มได้มาพูดถึงข้อดีและโอกาสของตำบลศิลาแลง ในการรักษาป่าชุมชนของสวัสดิ์ผู้เข้าร่วมประชุมและทีมงานวิจัย ที่มาในวันนี้ผมในนามของชาวตำบลศิลาแลง จะได้มาพูดและชี้แจงแนะนำข้อดีของป่าชุมชนตำบลศิลาแลง ได้มีการอนุรักษ์และรักษามานานปี ตั้งแต่ปี 2518 มาทำทุกรูปแบบที่จะได้ข้อคิดเห็นของประชาชน เด็ก นักเรียน ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน มีความเข้มแข็งในการรักษาป่าทุกยุคทุกสมัย รวมถึงประชาชนชาวบ้านก็มีความเข้าใจที่ฝังอยู่ในจิตใจเจ้าทุกวันนี้ และสถานที่ป่าชุมชนของเราก็ไม่เป็นที่ประกอบอาชีพของชาวบ้าน และชาวบ้านอยู่นอกสถานที่ที่จะบุกรุกป่าชุมชน ปัจจุบัน

1. ไม่มีปัญหาการบุกรุกและประชาชนไม่ได้รับความเดือดร้อน
2. การได้ปลูกฝังจิตสำนึกการรักษาป่าชุมชนให้กับประชาชน และเด็กนักเรียนให้ได้รู้ โดยพ่อแม่เป็นผู้สั่งสอนและได้อบรมอย่างลึกซึ้งมาจนถึงทุกวันนี้ ทำให้เกิดจิตสำนึกรู้คุณค่าของป่าชุมชนว่ามีใครบ้างรักษาสืบทอดต่อกันมา ทุกคนมีคุณค่า ทุกคนมีหน้าที่เหมือนกันที่จะรักษา
3. ชุมชนได้เข้าใจและช่วยกันรักษา ทุกวันนี้เราไม่ต้องไปที่ไหน ถ้าหากมีการลักลอบตัดไม้ฟันไม้ที่ไหน เราไม่ใช่มีหน้าที่เหมือนเจ้าหน้าที่ เพียงแต่เรามีการแต่งตั้งคณะกรรมการรักษาเป็นระบบให้คณะกรรมการได้รับรู้เองและได้ดำเนินการเอง แต่ไม่ได้ถึงขั้นว่าเราจับมาปรับมาปรับหรือมายิง หรือทำร้าย เราเพียงแต่ว่าเรามาปรับมาพูดคุยกันถึงกฎระเบียบที่ได้วางกันไว้

4. ทำให้การจัดการป่าได้สำเร็จผล ได้อย่างยั่งยืน เราไม่ต้องใช้เจ้าหน้าที่ทางป่าไม้ เจ้ากตซึ่ง
เข้มแข็ง เรา ถ้าหากเข้ามาใกล้ซึ่งเข้มแข็งเราจะถูกขึ้นต่อผู้ อย่างนโยบายปัจจุบันของกลุ่มอีกเมืองน่าน เรา
ก็รักษาเพื่อสิทธิและสวัสดิภาพของพวกเขาที่เรารักษามาด้วยดี เป็นป่าชุมชนของเราซึ่งเราไม่ได้รบกวน
เรารักษาเพื่อความยั่งยืน ถ้าหากวันไหนเราเข้ามาแล้วเราไม่มีสิทธิเสรีภาพไม่มี พ.ร.บ.ป่าชุมชนไม่ได้มี
อะไรคุ้มครองกัน ดังนั้นพวกเขาต้องร่วมกันต่อสู้ในวันนี้เราต้องมีกลุ่มมีหน่วยของพวกเขา

5. ทำให้มีน้ำกินน้ำใช้ ในการดำรงชีวิต การประกอบอาชีพ ทุกวันนี้ลูกหลานคงจะรู้ตั้งแต่เรา
รักษาป่า มีป่าเหมือนมีน้ำเกิดขึ้นมา ทำให้มีน้ำใส่ไร่ไถนาของเรา ทำให้มีการประกอบอาชีพเกษตรทั้ง
หมด มีการปลูกข้าว ปลูกยาสูบ นับเป็นอาชีพของเรา รวมถึงสัตว์ ปู ปลา หอย กบ เขียด ในไร่ใน
นา เมื่อก่อนน้ำไม่มีก็ไม่มีอะไรมา ยังมีป่าก็มีน้ำเพิ่มขึ้นมา เราก็ทำนาสบาย ทำให้ทรัพยากรทุกอย่าง
ดีขึ้น

6. มีคณะกรรมการเป็นผู้จัดการอย่างมีระเบียบ โดยคณะกรรมการส่วนใหญ่เป็นผู้ใหญ่บ้าน
กำนัน อบต. และผู้นำชุมชนในตำบลศิลาแลงเป็นผู้เข้มแข็งและรู้จักหน้าที่ของตนเอง ประกอบด้วย
ความสมัครสมานสามัคคีของชาวบ้าน มีข้อคิดและช่วยกันอบรมและสั่งสอนประสานงานกันอย่าง
ไม่ขาด ทำให้ชุมชนของเราเข้มแข็ง และเป็นที่ยกย่องของผู้อื่นซึ่งจะมีผู้มาศึกษาดูงานตลอด เช่น วัน
พื้งนี้ จะมีผู้มาศึกษาดูงานที่ อบต. ของเรามีหลายจังหวัดและหลายอำเภอ มีหน่วยจัดการต้นน้ำลุ่ม
น้ำ องค์กรแคว เข้ามาศึกษาดูงาน 50 กว่าคน ซึ่งจะทำให้ตำบลของเรานอกจากเป็นจุดเรียนรู้แล้ว
เรายังมีผ้าทอหัตถ์เป็นผลิตภัณฑ์หนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ของกลุ่มแม่บ้านไว้สำหรับขาย

7. ได้หาทางออกที่ดีให้ประชาชนได้มีการรู้จักรักษาป่า ทุกคนเข้าใจแล้วก็ไม่มีปัญหาเกิดขึ้น
และหาอาชีพเสริมในอาชีพต่าง ๆ เช่น การทอผ้า เราได้หาเปลือกไม้มาย้อมสีผ้าธรรมชาติ ซึ่งเป็นผล
ประโยชน์จากการรักษาป่า มีเห็ดมีฟอง รวมถึงอาชีพเสริมอื่น ๆ ทางอบต. ก็ได้จัดหามาให้กับพี่น้อง
ประชาชน ทำให้ชาวบ้านในชุมชนได้มีกินดีและอยู่ดี ทุกคนมาศึกษาดูงานจะเห็นและมีคำถามว่า
ทำไมตำบลศิลาแลงเป็นตำบลที่ดีเด่น ทำไมไม่เห็นตึกหรืออาคาร ซึ่งการทำเกษตรไม่ร่ำรวยเป็น
เพียงแค่พออยู่พอกิน หรือแบบเศรษฐกิจพอเพียง เราประกอบอาชีพเราอยู่อย่างเรียบง่ายอยู่เย็นเป็น
สุข

กลุ่มที่ 2 ประเด็นด้านข้อเสียของการรักษาป่าชุมชนที่ผ่านมา จะพูดถึงปัญหาของการ
จัดการป่าชุมชนตำบลศิลาแลงที่ผ่านมา จะมีปัญหาเกิดขึ้น ซึ่งที่จะพูดไม่ได้ลงในรายละเอียดในข้อนั้น
ๆ เป็นข้อเสียที่พูดนี้ จะเป็นปัญหากับการจัดการไปแล้ว มีปัญหาเกิดขึ้นมาขัดแย้งก็ดี แต่บางข้อ
จะเป็นข้อเสีย

1. เป็นการกำหนดแนวเขตติดต่อกันระหว่างอุทยานและป่าชุมชนเป็นที่ชัดเจน จนไม่รู้ว่าจะใด
เป็นจุดใด เขตใดเป็นจุดอนุรักษ์ของเราที่แท้จริง บางทีก็มีอุทยานก็มาปักป้ายแนวเขตอุทยาน เจาจะ
แนวเขตว่าเป็นเขตของอุทยานรักษา บางช่วงคณะกรรมการป่าชุมชนก็ได้มีกิจกรรมกำหนดแนวเขต

เช่น ทำแนวกันไฟ ทำให้ไม่มีความชัดเจนว่าเราได้จัดการไปจะเป็นแนวเขตที่ชัดเจนระหว่างป่าชุมชนกับแนวเขตอุทยานแห่งชาติดอยภูคา ซึ่งเป็นปัญหากันอยู่ ซึ่งทางด้านผู้รับผิดชอบทางส่วนของ อบต. ก็ได้มีการยื่นหนังสือหรือติดตามซึ่งขณะนี้อยู่ในระหว่างการเจรจากับทางอุทยานอยู่

2. ปัญหาเกี่ยวกับที่ดินทำกินของราษฎรที่อยู่ชายป่าก่อนที่จะขึ้นไปถึงแนวเขตป่าชุมชน ก็จะมีปัญหาบางครั้งก็มีราษฎรลุกไล่ขึ้นไป ซึ่งป่าบริเวณชายป่าเป็นป่าอ่อน ทำให้มีการแผ้วถางง่าย ก็ทำให้เป็นปัญหาต่อราษฎรที่มีที่ทำกินบางส่วนซึ่งได้มีการแก้ไขปัญหาโดยการขุดเป็นร่องบริเวณรอยต่อของป่าชุมชน

3. ระบบการจัดการไม่เป็นรูปธรรม ที่ได้ทำมาก็ได้ขึ้นชื่อว่าเราทำในรูปของป่าชุมชนของป่านุรักษ์ของตำบลศิลาแลง และยังไม่รู้ว่าทางเขตอุทยานจะแสดงตัวออกมาเป็นเจ้าของ ทางกรมป่าไม้ก็อาจแสดงตัวมาเป็นเจ้าของก็ทำให้ระบบการจัดการไม่เป็นรูปธรรม ถ้าหากจะจัดก็ควรใช้ชื่อว่าระบบการจัดการของป่าชุมชนศิลาแลง ก็ยังไม่เป็นทางการก็อาจมีป่าไม้จะมาแสดงตัวเป็นเจ้าของหรืออุทยานจะเข้ามาบอกเป็นเขตอุทยาน ทำให้ระบบการจัดการก็ยังไม่เป็นรูปธรรมที่แท้จริง

4. ชาติ พ.ร.บ. ป่าชุมชนรองรับ เพราะขณะนี้ทางรัฐบาลก็กำลังพิจารณาเกี่ยวกับ พ.ร.บ. ป่าชุมชนถ้าได้ พ.ร.บ. ป่าชุมชน มีแท้จริงแล้ว จะสามารถประกาศใช้อย่างเป็นทางการ การดูแลรักษาของเราจะไม่มีปัญหาเพราะมีการจัดการอย่างเป็นรูปธรรม เป็น พ.ร.บ. ที่ชัดเจน ก็จะสามารถเอานโยบายคุยกับประชาชนให้เข้าใจ

5. งบประมาณแต่ละปีไม่มาก สิ่งที่ต้องการอยากจะได้เพิ่มเติม คือ ถนนคนเดิน ซึ่งจะนำคณะศึกษาดูงานเข้าสู่ป่าศึกษาความหลากหลายในป่าชุมชน ศาลาที่พัก และยังมีขาดงบประมาณที่จะจ้างคนงานทำแนวกันไฟ เกิดไฟไหม้ต้องระดมคนไปช่วยกันดับไฟ

นายผ่อง ทิฆามวงศ์ ประธานฝ่ายบริหารองค์การบริหารส่วนตำบลศิลาแลงได้กล่าวเพิ่มเติมถึงปัญหาการกำหนดแนวเขตแบ่งระหว่างป่าชุมชนตำบลศิลาแลงและเขตอุทยานแห่งชาติดอยภูคา ไม่ชัดเจน ยึดตามเดิมแล้วแต่เขตอุทยานล้ำเข้ามาจนเกือบถึงที่ทำกินทรัพย์สินของชาวบ้านบ้านฝาย อยากให้อุทยานกำหนดเขตป่าให้ชัดเจน แต่ปัจจุบันเขตอุทยานล้ำเข้ามาเขตป่าชุมชน กันเขตป่าชุมชนให้บางส่วนแต่ก็ไม่ตรงกับจุดที่ชาวบ้านได้กำหนดไว้ งบประมาณต่าง ๆ หรือโครงการต่าง ๆ ที่ได้รับการสนับสนุนได้ทำเป็นระยะและงบประมาณที่ได้ก็หมดพร้อมกันในปี 2544 และโครงการนำร่องของป่าไม้จะมีกำหนดต่อโครงการให้ ณ ปัจจุบันยังไม่มีความ งบประมาณจาก SIF หมดในปี 2544 กิจกรรมต่าง ๆ จึงถูกชะงักลง เนื่องจากงบประมาณจากโครงการต่าง ๆ หมด มีเหลือเฉพาะเงินกองทุนแต่เงินมีจำนวนน้อยจึงไม่เพียงพอกับค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ช่วงเศรษฐกิจไม่ดีงบประมาณจึงถูกลดลงได้ไม่มากนักจึงไม่สามารถทำเหมือนเดิมได้ จึงได้ชี้แจงว่าถึงงบประมาณที่ไม่เพียงพอ ในปี 2545 มีงบประมาณของ อบต. มารองรับแต่ไม่มาก

หน่วยงานที่เข้ามาสนับสนุนการบริหารจัดการ กลุ่มอนุรักษ์ศิลาแลง มี 7 หมู่บ้าน องค์การบริหารส่วนตำบล โครงการนำร่องของกรมป่าไม้ อุทยานมีโครงการนำร่องดูแลป่า 500 ไร่ โดยมีสมาชิก อบต. เป็นผู้บริหารและได้เข้าในปี 2542 งบประมาณจาก SIF เข้ามาในปี 2543 - 2544 ซึ่งได้เข้ามาดูแลป่าทั้งหมด 10,250 ไร่ มีคณะกรรมการเข้ามาดูแล ชื่อคือศิลาแลง คือ มีกรรมการที่เป็นสมาชิก อบต. เข้ามามีส่วนร่วมโดยมีเป้าหมายอยู่ที่การดูแลเกี่ยวกับความชัดเจนการสนับสนุนอื่น ๆ กิจกรรม การทำแนวกันไฟ การตรวจป่า การทำแนวเขต การทำป้าย การบวชป่า การขุดทางเดิน โดยใช้งบประมาณของ อบต. ที่พักศาลาสำหรับนักท่องเที่ยว โดยมีสมาชิกกรรมการร่วมกันทำ

➢ ประเด็นการแลกเปลี่ยนข้อมูล

คณะกรรมการที่มีการจัดการอย่างเป็นระเบียบเป็นอย่างไร กรรมการที่เป็นสมาชิก อบต. มีส่วนร่วมอย่างไร มีกรรมการกลุ่มอนุรักษ์ โดยมีพ่อกำนันจตุร พายุฤทธิ์ เป็นประธานกลุ่มอนุรักษ์ป่าชุมชนตำบลศิลาแลง มีแนวทางอย่างไรที่จะทำให้อยั่งยืน โครงสร้าง รูปแบบ ระบบกรรมการเป็นอย่างไร เหมือนที่ศิลาแลงมีการแลกเปลี่ยนการเป็นคณะกรรมการมีแนวทางที่จะฟอร์มกรรมการให้เข้ามาร่วมกิจกรรมการรักษาป่า การวิเคราะห์ปัญหาจุดอ่อนของศิลาแลงเพื่อการนำไปวางแผนระบบการจัดการที่ไม่เป็นรูปธรรม ศิลาแลงมีระบบการจัดการที่ไม่เป็นรูปธรรมบ้างหรือไม่ เห็นปัญหา เห็นโอกาส ข้อจำกัด ดูบทเรียนหาจุดร่วม ดูบทเรียนระดับนโยบาย บทเรียนในระดับเครือข่ายของตำบลที่ผ่านมากการประชุม มี 240 ป่า แต่ผู้เข้าร่วมประชุม 80 คน ณ วันนี้อยู่ภายใต้งบประมาณที่จำกัด ถ้าทำแผนเสนอเข้ามาเสนองบประมาณเข้ามาแต่เครือข่ายไม่ชัดเจน เมื่อมีปัญหาก็จะเข้ามาขอความช่วยเหลือ ถ้าไม่มีปัญหาก็จะไม่เข้ามาที่ผ่านมาก็มีทั้งจุดดีและมีข้อจำกัด บทเรียนที่ผ่านมานำไปสูบทเรียนอนาคต ถ้าเสนอแผนมีข้อดีข้อเสียพร้อมหรือยัง ถ้าจะเสนอแผนต้องมาร่วมกัน ปัญหาถ้ามีเพียงนิดเดียวก็ไม่สามารถจะแก้ไขได้ต้องอาศัยบุคคลหลาย ๆ ฝ่ายมาร่วมกันแก้ปัญหา เช่น ปัญหาป่าไม้ที่ดินที่ภูเขา ปัญหาป่าไม้ที่ดินที่ปากกลาง ต้องหาแนวทางร่วมกัน

ชุมชนศิลาแลงมีการจัดการ มีข้อดี คือ การจัดการที่สำเร็จและยั่งยืนมีการจัดเวทีขึ้นมาเพื่อที่ชุมชนศิลาแลงมีการจัดการที่สำเร็จใน 18 ปีที่ผ่านมา มีปัญหาและอุปสรรคอะไรบ้าง ยังมีข้อสงสัย เช่น การจัดการที่ดีมีจุดแข็งอยู่ในเรื่องของการจัดการชุมชนที่สำเร็จและยั่งยืนเป็นอย่างไรบ้าง เพราะอะไรถึงสำเร็จ ก่อนที่จะมาถึงความสำเร็จได้ทำอะไรร่วมกันบ้าง ที่ทุกคนมีส่วนร่วมที่ทุกคนได้ตระหนักถึง เช่น คณะกรรมการมีการจัดการที่เป็นระเบียบ มีการจัดการอย่างไร และคำว่าระเบียบมันดีอย่างไร เพื่อเป็นประสบการณ์หรือการทำงานแล้วมีจุดอ่อนไม่เป็นรูปธรรม อยากจะรู้ว่าจุดอ่อนที่ไม่เป็นรูปธรรมเป็นอย่างไร ต้องถอดประเด็นออกมา ชุมชนศิลาแลง บ้านหลวง และบ้านกุ่มม่วง มีการจัดการที่สำเร็จที่ผ่านมามีอย่างไร ในแต่ละที่จะต้องเสริมจุดอ่อนให้ระดับชุมชน ส่วนระดับเครือ

ชายจะได้รู้ว่าในแต่ละที่เป็นอย่างไร เพื่อเสริมประสบการณ์และสามารถนำมาแลกเปลี่ยนกันได้ การมีส่วนร่วมกันเครือข่ายป่าจังหวัดส่วนมากได้มีการประสานกับเครือข่ายอื่น โดยมีกลุ่มบุคคลไปมีปฏิสัมพันธ์กับเครือข่ายป่าจังหวัด อยากจะให้เห็นภาพที่ผ่านมาเครือข่ายป่าเป็นเครือข่ายระดับจังหวัด จะมีแกนนำเพียง 1-2 คนที่มีปฏิสัมพันธ์ ส่วนในระดับชุมชนในการจัดเวทีเป็นการแลกเปลี่ยนความรู้ที่ผ่านมามีข้อดีอย่างไร ข้อจำกัดอะไรบ้าง เพื่อเป็นการเสริมส่วนที่ขาดตกบกพร่องและเพื่อเป็นแนวทางข้างหน้า ในเครือข่ายป่าระดับจังหวัดจะมีการเสนอแผนงานของแต่ละที่เพื่อมีความชัดเจน เช่น ถ้าคิดวางแผนเสนอในระดับจังหวัดจะต้องมีบุคคลที่ไปปฏิสัมพันธ์กันมากขึ้น การที่แต่ละกลุ่มเข้ามาร่วมกันเพื่อเป็นแผนงานในอนาคต แผนงานกิจกรรมที่จะร่วมในระดับเครือข่ายป่า ณ วันนี้ กลุ่มเครือข่ายป่าจังหวัดน่านจะมีการสรุปทบทวนว่าจะมีทิศทางอย่างไร ถ้าเครือข่ายมีการเรียนรู้มีแกนนำจะได้เรียนรู้ในเชิงนโยบาย มีการแลกเปลี่ยนลงมาถ่ายทอด ในระดับเครือข่ายของน่านยังมีข้อจำกัดตัวบุคคล และอีกต่อไปในการที่จะทำงานร่วมกันทั้ง 240 ป่า ต้องทำให้ชัดเจน แนวทางและงบประมาณจะลงมาตามนั้น งานเครือข่ายจะต้องส่งตัวแทนของแต่ละป่าเข้าไปร่วมไปปรึกษาหารือร่วมกัน รวมทั้งไปเรื่อง พ.ร.บ.ป่าชุมชน อนาคตงานในระดับเครือข่ายถือว่าเป็นจุดเป็นกำลังที่ต้องทำร่วมกัน การแก้ไขปัญหในระดับหมู่บ้านต้องให้ตรงจุดร่วมกันทำ ที่ผ่านมามีข้อว่า การทำงานของแต่ละระดับแต่ละเครือข่ายยังไม่ค่อยทำงานร่วมกัน ซึ่งมีศูนย์ประสานงาน คือ มูลนิธิรักษ์เมืองน่าน งานของเครือข่ายป่าชุมชนจังหวัดน่านต้องเกิดจากป่า 240 ป่า ที่จะเข้าไปร่วมกัน ต้องมีความชัดเจน ต้องเป็นกลุ่มเป้าหมาย คือ กลุ่มที่มีปัญหาจริง ๆ

การจัดการป่าชุมชนระดับตำบล ได้แก่ ตำบลศิลาแลง โดยดูแนวคิดความเข้าใจโดยในตัวของตำบลศิลาแลงมีกลุ่มผู้นำที่มีความชัดเจน ซึ่งการรักษาในยุคแรก ๆ ให้การจัดการในรูปแบบของสภาตำบล เข้ามาสู่ยุค อบต.องค์การบริหารส่วนตำบล และกลุ่มคนที่เข้าใจใน อบต.ส่วนใหญ่ก็มีความด้านการรักษาป่าชุมชน รู้เรื่องแนวทางการรักษาป่าชุมชนของตำบลศิลาแลงอยู่แล้ว โดยกลุ่มชุมชนในหมู่บ้านของตำบลศิลาแลงก็เข้าไปมีส่วนร่วม ถ้าเปรียบเทียบกลุ่มบ้านก๊วกม่วง กลุ่มองค์กรที่รักษาป่าชุมชน ชุมชนจะมีส่วนร่วมมาก ถ้าเปรียบเทียบกับการรักษาป่าชุมชนของศิลาแลงเพราะศิลาแลงรักษาป่ากันทั้งตำบล การมีส่วนร่วมรักษาทั้งระดับตำบลบางครั้งการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร และมีส่วนร่วมยังมีน้อยถ้าเปรียบเทียบกับบ้านก๊วกม่วง ถ้าดูศิลาแลงด้านการบริหารจัดการจะพบว่ามีการรักษาป่าอยู่ 2 กลุ่ม กลุ่มแรก ได้แก่ กลุ่มของ อบต. จะได้รับงบประมาณสนับสนุนจากอุทยานให้มาดูแลรักษาป่าในเรื่องไฟป่า จำนวน 500 ไร่ กลุ่มที่สอง กลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติศิลาแลง ซึ่งได้รับงบประมาณสนับสนุนจาก สำนักงานกองทุนเพื่อสังคมธนาคารออมสิน เป็นกลุ่มแยกจากโครงสร้าง อบต. มีการแบ่งบทบาทการทำงานให้กับคณะกรรมการชัดเจน และบุคคลที่เข้ามาในกลุ่มนี้บางคนเป็น อบต. และทำหน้าที่ใน อบต. แต่ก็เข้ามาร่วมทำงานกับกลุ่มอนุรักษ์นี้อยู่ เช่น นายอนันต์ ดีะแก้ว เป็นสมาชิก อบต. แต่ก็เข้ามาเป็นเลขานุการให้กับกลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ศิลาแลงอยู่

และนายผ่อง ทิมาวงศ์ ซึ่งเป็นประธานบริหารของ อบต.ศิลาแลงก็เข้ามาเป็นคณะกรรมการของกลุ่มอนุรักษ์นี้ด้วย ซึ่งถ้าดูกิจกรรมที่ลงไปให้ อบต. มีกิจกรรมดูแลรักษาเรื่องไฟฟ้าแนวกั้นไปเป็นหลัก ดูแลรักษาพื้นที่ 500 ไร่ และกลุ่มอนุรักษ์ มีกิจกรรมเรื่องแนวกั้นไฟ ตรวจป่า การทำป้ายเขต ทำแนวเขต จะรับผิดชอบพื้นที่ 10,125 ไร่ ในแง่การบริหารจัดการ ผู้นำที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการยังมีความร่วมมือกันอยู่ กลุ่มคนเข้ามาทำงาน ทั้ง 2 กลุ่ม มีกลุ่มอนุรักษ์มีกิจกรรมทำอะไรจะสรุปแผนงานก็จะเชิญทั้ง 2 ฝ่ายมาพูดคุย สรุปถือว่าเป็นการทำงานอย่างมีส่วนร่วม ของการรักษาป่าอย่างแท้จริงของระดับตำบลศิลาแลง

เห็นได้จากเมื่อวันที่ 13 มีนาคม 2545 ทางผู้วิจัยได้เข้าไปพูดคุยเรื่องความก้าวหน้า พ.ร.บ.ป่าชุมชนให้กับคณะกรรมการได้เข้ามาพูดคุยสรุปแผนงานในด้านการดำเนินงาน ตามแผนงานกิจกรรมคือ แนวกั้นไฟ ตรวจป่า ของโครงการที่ได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนเพื่อสังคม

ด้านการขยายเครือข่าย ต.ศิลาแลง มีผู้นำเป็นทางการและไม่เป็นทางการผู้นำมีความหลากหลายที่ขยายออกไป เช่น เป็น อบต. ซึ่งเป็นทางการจะมีการศึกษาดูงานในระดับ อบต. ทั้งกลุ่มคนที่มาศึกษาดูงานเชิงแนวคิดและอีกทิศทางหนึ่งคือ NGO ในระดับพื้นที่ คือ ศูนย์เรื่องเคส จอมเมือง จะนำเอาผู้นำไปแลกเปลี่ยนเป็นวิทยากรในเวทีการพูดคุยในเวทีสัมมนาการจัดการป่าในหมู่บ้านใกล้เคียง โดยนำกลุ่มแกนนำ เช่น นายเสริม ไปเสวนาแลกเปลี่ยนบ้านมอญ และบ้านน้ำไคร้ ต.ยม อ.ท่าวัง ผา ซึ่งการนำตัวผู้นำไปพูดคุยแลกเปลี่ยนทำให้เห็นการขยายโดยอัตโนมัติในระดับที่ไม่เป็นทางการ และเป็นทางการคือการมานั้นที่ อบต. และสำหรับตำบลศิลาเพชร และตำบลหวน ตำบลผาทอง จะนำผู้นำไปพูดคุยในระดับ อบต. ถ้าดูการสนับสนุนงบประมาณที่ ต.ศิลาแลง จะมาจากส่วนของอุทยานที่ลงมา มาจากกองทุนทางสังคมของธนาคารออมสิน ซึ่งถือว่าจุดของตำบลศิลาแลงเป็นจุดที่ทำให้เกิดเป็นรูปธรรมให้เห็นทำให้หน่วยงานต่าง ๆ ที่ได้มีงบประมาณลงไป และส่วนหนึ่งที่ได้มาจากการสนับสนุนของสำนักงานกองทุนเพื่อสังคม และยังมีกองทุนที่มาจากคณะศึกษาดูงานเก็บข้อมูลการทำวิจัย ทำให้งบประมาณมาลงที่ ต.ศิลาแลงและสำหรับในเรื่องการบริหารจัดการคาดว่าในอนาคตตำบลศิลาแลง ต้องมีการจัดการงบประมาณของแต่ละส่วน ซึ่งตอนนี้ถือว่าอยู่ในช่วงการปรับเปลี่ยนผู้นำอยู่ในด้านกลุ่มอนุรักษ์ สำหรับแผนงานของ ต.ศิลาแลงในเรื่อง การทำแนวกั้นไฟการตรวจและการทำป้าย รวมถึงการนำเสาคอนกรีตไปปักทำเป็นแนวเขต รวมถึงการขุดเป็นแนวร่องเพื่อเป็นแนวเขตป้องกันการบุกรุกของสวนที่อยู่ติดกับเขตป่าชุมชน รวมถึงงานประชาสัมพันธ์ในระดับ

ต่าง ๆ ในส่วนของ อบต. ก็ถือได้ว่าเป็นการประชาสัมพันธ์ และในตำบลศิลาแลงก็มีแกนนำจากส่วนต่าง ๆ ในระดับตำบล ที่จะนำไปเชื่อมประสานจากหน่วยงานต่าง ๆ เช่น จากโครงการลูกโลกสีเขียว ก็ได้นำเสนอเข้าไป และมีกลุ่มคนในระดับตำบลก็เข้ามาประสานงานกับเครือข่ายป่าชุมชนจังหวัดน่าน เพื่อติดตามสถานการณ์ ทางนโยบายทำให้แกนนำติดตามงานนโยบายตลอด ทำให้ผู้นำไม่เกิดการเว้นช่วงเหมือนกับชุมชนบ้านกิวม่วง

ค. ระดับอำเภอ : อำเภอบ้านหลวง

ได้เข้าไปอยู่ศึกษาระยะเวลา 4 เดือน โดยได้เข้าไปคุยกับแกนนำหลาย ๆ ท่าน เช่น พ่อปิ่น อินทลี กลุ่มแกนนำบ้านหลวงหวงป่า ทำให้เห็นความเข้าใจต่อการรักษาป่า ในด้านความคิดในระดับนโยบายยังมีอยู่น้อย การติดตามในเรื่อง พ.ร.บ. ป่าชุมชนและตามเรื่องอุทยาน กลุ่มคนที่ออกมามีน้อย ผู้ติดตามหลัก คือ พ่อปิ่น อินทลี มักมีความเข้าใจคนต่อคนและที่เป็นจุดเด่นของกลุ่มบ้านหลวงหวงป่า คือ การส่งตัวแทนในระดับหมู่บ้านและตำบลในอำเภอบ้านหลวง เข้าไปเป็นคณะกรรมการกลางของกลุ่มบ้านหลวงหวงป่า เช่น บ้านฟ้าได้ส่งผู้ใหญ่ประจัญ บุญแสน และขณะนี้ตำบลบ้านฟ้าก็ได้ส่งกำนันเมือง อุดคำฮ้าย ที่สำคัญแกนนำระดับอำเภอก็มีพ่อปิ่น และคนอื่น ๆ ก็ยังไม่เห็น นอกจากขณะนี้ก็มีหมอศิลป์ อายุยีน และนายพัฒน์พล แก้วใหม่ เป็นตัวเชื่อมประสานด้านงบประมาณลงไปสนับสนุน ทำให้ได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากโครงการกองทุนเพื่อสังคมของธนาคารออมสิน จากการมีงบประมาณลงไปสนับสนุนทำให้กลุ่มรักษาป่าในแต่ละบ้านได้มีส่วนร่วมในการรักษาป่า เห็นได้จากการแบ่งหมวดในแต่ละตำบลไปทำแนวกันไฟ โดยแบ่งเขตให้รับผิดชอบในแต่ละช่วงบริเวณรอบ ๆ ป่าชุมชน ทำให้เห็นว่าทุกหมู่บ้านได้เข้ามามีส่วนร่วมในการรักษาป่า ผืนใหญ่ เห็นพลังความเข้มแข็งเป็นพลังให้กับบ้านหลวงในอนาคต

การจัดการโดยกลุ่มบ้านหลวงหวงป่าได้จัดตั้งมาจากแกนนำในแต่ละตำบล ซึ่งตอนนี้ทำให้เห็นการร่วมกลุ่ม ภายหลังจากได้รับงบประมาณต้องมาศึกษาต่อไป และเห็นช่วงนี้ได้เห็นผู้นำในระดับผู้ใหญ่บ้าน และ อบต. แกนนำต่าง ๆ เข้ามารวมเป็นกรรมกลางมีทั้งหมด นักธุรกิจ กรรมการสหกรณ์ เข้ามาช่วยการบริหารจัดการ

สำหรับด้านการสนับสนุนงบประมาณที่ผ่านมา ในช่วงแรก ๆ ของการรักษาป่าจะไม่มีการประมาณสนับสนุนจะเป็นการทำด้วยใจ ต่อมาเริ่มมีผู้คนเข้าไปศึกษาดูงานได้ช่วยเป็นคำวิทยากร และทางกลุ่มบ้านหลวงหวงป่าได้รับรางวัลคนดีศรีสังคม ในช่วงแรก ๆ และมีการให้รางวัลกับคนทำงานที่ผ่านมาเป็นรางวัลบุคคล และอีกแหล่งหนึ่งที่สนับสนุนงบประมาณ คือ งบประมาณจากสำนักงานกองทุนเพื่อสังคมของธนาคารออมสิน ทำให้แกนนำเห็นว่ามีการประมาณเข้ามาสนับสนุน จึงเห็นว่าควรที่จะมีการขยายผลแนวคิดการรักษาป่าชุมชนให้เต็มพื้นที่อำเภอบ้านหลวง

ส่วนด้านกิจกรรมแผนงานการรักษาป่าชุมชนระดับอำเภอ ก็มีการทำแนวกันไฟในระดับอำเภอ เพื่อเป็นข้อมูลเบื้องต้น

แนวทางต่อไปจะได้ประสานกรมป่าไม้ในระดับพื้นที่ ทางโครงการวิจัยเห็นว่ายังไม่พอที่จะเป็นข้อมูลที่จะไปผลักดันงานเชิงนโยบาย การลงพื้นที่ถ้าหากป่าไม้เข้าไปพูดคุยด้วยก็จะทำให้เห็นแผนงาน และสามารถร่วมแผนงานกันได้

รูปแบบการจัดการป่าที่ได้กล่าวมา รูปแบบการอนุรักษ์ได้ขยายและพัฒนาป่าชุมชนในแต่ละระดับชุมชนถึงระดับจังหวัด ถือได้ว่าการพัฒนาไปภายใต้ปัญหาป่าไม้ในระดับพื้นที่ อย่างกรณีบ้านคอนกลาง บ้านไร่ถูกจับ และกรณีบ้านเตี้ยถูกจับ ทำให้ผู้ศึกษางานวิจัยต้องเข้าไปร่วมสังเกตการณ์ เอากรณีตัวอย่างไปเสนอเชิงนโยบายจะมีการแก้ไขได้หรือไม่ มีปัญหามากน้อยเพียงใด ทำให้ได้เรียนรู้เครือข่ายระดับจังหวัด

ปัญหาด้านการปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ ที่ผ่านมากมรป่าไม้ไม่ได้เข้าไปจับ ทำให้เป็นบทพิสูจน์ว่าการพัฒนาการรวมตัวต่อสู้เรียกร้องทางเครือข่ายระดับหมู่บ้าน ตำบล อำเภอ จังหวัด มีความเข้มแข็งหรือไม่ อย่างเช่น กรณีความไม่ลงตัวของปัญหาป่าชุมชนบ้านคอนกลาง ทำให้พี่น้องบ้านคอนกลางถูกจับ การทำงานของรัฐบาลอยู่ที่การเลือกปฏิบัติ ไม่มีใครแจ้งก็ไม่ทำ ถ้าป่าชุมชนอีกบ้านหนึ่งไปเจอป่าชุมชนอีกบ้านหนึ่งจะต้องมีการมานั่งคุยกัน

ปัญหาเชิงนโยบาย พ.ร.บ. ป่าชุมชนอุทยาน เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า ของจังหวัดมีการพัฒนาตัวเอง มีการตอบรับอย่างไรบ้าง พื้นที่ป่าจังหวัดน่านเพิ่มขึ้นชาวบ้านดีใจหรือไม่อย่างไร แนวทางแก้ไขด้านอุทยาน การกันเขตป่าอุทยานที่เครือข่ายระดับจังหวัดทราบข้อมูลจะทำอย่างไร แผนงานในอนาคตก่อนที่ประกาศจะทำอย่างไร จะได้เตรียมตัวกันเขตออกก่อน การประกาศเขตป่าไม้เพิ่มขึ้นมีป่าชุมชนอยู่ในป่า แล้วจะได้ศึกษากันต่อไป

ข้อมูลเรื่องการประกาศเขตอนุรักษ์ การใช้กฎหมายเกิดความขัดแย้งจะได้ศึกษากันต่อไป ข้อมูลไม่เพียงพอรัฐไม่ฟังจะเสนอข้อมูลอย่างไรให้รัฐยอมรับ ปัญหาการจัดการป่าชุมชนส่วนมากจะมองที่การปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ ในเรื่องสิทธิของชาวบ้าน ป่าชุมชน กฎหมาย งบประมาณ แต่ไม่มองปัญหาภายในของการจัดการป่าที่แท้จริงของชาวบ้าน

4.3 ผลการพัฒนาเครือข่ายป่าชุมชนใน 3 ระดับ

การพัฒนาเครือข่ายป่าชุมชน โดยร่วมกับเครือข่ายป่าชุมชนจังหวัดน่าน สิ่งที่เกิดขึ้นจากผลงานของการวิจัย มีดังต่อไปนี้

- ได้เข้าไปมีบทบาทในการเข้าไปช่วยชุมชนเกี่ยวกับการจัดการป่า

งานวิจัยศึกษารูปแบบการจัดการป่าชุมชนและพัฒนาเครือข่ายป่าชุมชนจังหวัดน่าน

ทางทีมวิจัยได้วางเป้าหมายหลักงานวิจัยควบคู่งานพัฒนาโดยข้อมูลและเนื้อหาที่ค้นพบแต่ละเวที จะถูกสะท้อนกลับสู่ผู้ที่เกี่ยวข้องรวมถึงเครือข่ายชุมชนที่มีการจัดการป่าชุมชน ทำให้เกิดประเด็นติดต่อไปสู่การเรียนรู้พัฒนาและร่วมกันผลักดันเชิงนโยบาย รวมถึงการเชื่อมต่อกันในระดับเครือข่าย ซึ่งนำไปสู่การเรียนรู้ที่ได้นอกเหนือจากการวิจัย ซึ่งผลการวิจัยทำให้เกิดการเรียนรู้ของทีมวิจัยเอง และกระบวนการเรียนรู้ของหมู่บ้านที่จัดการป่าชุมชนของเครือข่ายที่ร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ทำให้เห็นผลการพัฒนาที่สำคัญ ดังนี้

1. ด้านทีมวิจัย ทำให้เรียนรู้การจัดการป่า วิถีชีวิตของชุมชน การจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ได้ตั้งประเด็นถกเถียงกัน รวมถึงการนำเสนอข้อมูลจากงานวิจัยให้กับผู้ที่เกี่ยวข้อง เช่น เมื่อวันที่ 22 ตุลาคม 2544 ทางทีมวิจัยได้นำเสนอข้อมูลให้กับทางสมาชิกวุฒิสภาที่ลงมารับฟังข้อคิดเห็นต่อพ.ร.บ. ป่าชุมชน (ฉบับประชาชน) ณ จังหวัดลำพูน

2. ด้านชุมชนที่เข้าไปศึกษารูปแบบการจัดการป่าชุมชน ทำให้ชุมชนได้รับทราบข้อมูลสถานการณ์ ความเคลื่อนไหวด้านกฎหมายป่าไม้ที่ดิน รวมถึง พ.ร.บ. ป่าชุมชน โดยชุมชนได้ไปร่วมแสดงพลังในวันประชุมของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (สว.) ที่รัฐสภากรุงเทพมหานครที่กำลังพิจารณา พ.ร.บ. ป่าชุมชน โดยตัวแทนของชุมชนเข้าไปรับฟังการอภิปรายและการลงมติของสมาชิกวุฒิสภา ทำให้ชุมชนได้เรียนรู้แนวคิดของ สว. และการพิจารณา การออกกฎหมายที่จะมีผลกระทบต่อจัดการป่าชุมชน มีประเด็นที่ชุมชนได้เรียนรู้จากการเข้าไปรับฟัง ได้แก่ มาตราที่ 18 ที่มีข้อวิพากษ์ในเรื่องการขอกันเขตป่าชุมชนออกจากเขตป่าอนุรักษ์ ซึ่งทาง สว. ตอบประเด็นที่ว่าคนอยู่ร่วมกับป่าได้อย่างสมดุลยังมีน้อย ทำให้ตัว พ.ร.บ. ป่าชุมชนมีมติยอมรับด้วยคะแนน 107 เสียง ไม่ยอมรับที่จะให้มีการกันเขตป่าชุมชนออกจากป่าอนุรักษ์

3. ด้านเครือข่ายป่าชุมชนระดับจังหวัด ได้มียุทธศาสตร์ร่วมกันในการนำข้อมูลเวทีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ที่เกิดจากงานวิจัย ในการประสานแผนงานการทำงานร่วมกันของเครือข่าย โดยใช้ประเด็นจาก 3 พื้นที่วิจัยไปเป็นประเด็นการพูดคุยในระดับจังหวัด และการรวมพลังการสร้างเครือข่ายป่าชุมชนในระดับภาคเหนือ และระดับประเทศ จะเห็นได้ว่างานวิจัยนอกเหนือจากการเก็บข้อมูลเปิดเวทีแลกเปลี่ยนนำมาวิเคราะห์และตรวจสอบข้อมูลแล้ว ส่วนหนึ่งของทีมวิจัยและยังติดตามเรียนรู้

ท.ร.บ. ป่าชุมชน รวมถึงงานกิจกรรมการสนับสนุนและร่วมเรียนรู้การจัดการป่าชุมชนในระดับต่างๆ ในพื้นที่ จ.น่าน

- ได้รับเชิญเป็นวิทยากรในระดับตำบล ในอำเภอเวียงสา และอำเภอท่าวังผา รวมถึงเป็นวิทยากรให้กับสาธารณชนจังหวัดน่าน ในการอบรมให้ความรู้กับหัวหน้าสถานีอนามัยใน จังหวัดน่าน

- ได้เข้าร่วมแก้ไขปัญหาด้านป่าไม้ที่ดินในพื้นที่ บ้านดอนกลาง

- ทำให้ได้ข้อมูลผลการศึกษาวิจัยไปใช้และแก้ไขปัญหให้กับชุมชน

ปัญหาในชุมชนจังหวัดน่าน สามารถจำแนกได้เป็น

1. สถานการณ์ป่าชุมชนได้ถูกกำหนดให้เป็นป่าอนุรักษ์ ทำให้พื้นฐานการรักษาป่าชุมชนต่าง ๆ ของชุมชนลดน้อยลง

2. เรื่องภายในองค์การชุมชน กลุ่มอนุรักษ์ สิทธิของชุมชนในการใช้ประโยชน์ การดูแลรักษา การจัดการ สิทธิมหาชน ป่าเป็นทรัพยากรของสาธารณะ ชาวบ้านสามารถนำมาใช้ได้ สามารถนำของป่ามาใช้เพื่อดำรงชีวิตประจำวันได้ ไม่ตัดไม้ทำลายป่าหรือการกระทำใด ๆ ที่ผิดกฎหมาย การจัดการป่าเชิงซ้อน คนสามารถไปใช้ป่าสาธารณะเป็นประโยชน์ได้ ปัญหาภายในกลุ่มอนุรักษ์แต่ละชุมชน กลุ่มภูมิปัญญา กลุ่มทำแนวกันไฟ การบวชป่า เป็นต้น ส่วนปัญหานอกองค์กร เรื่องกฎหมายเกี่ยวกับป่าไม้ การปฏิสัมพันธ์ระหว่างชุมชน ชุมชนที่มีการอนุรักษ์ และชุมชนที่ไม่มีการอนุรักษ์ การเมืองกับชุมชนที่ดูแลรักษาป่า ทั้งหมดนี้เป็นบทเรียนการจัดการป่าชุมชนหรือกระบวนการการเรียนรู้เรื่องป่าชุมชน

บทที่ 5

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

งานวิจัยชิ้นนี้ให้ความสำคัญกับการศึกษารูปแบบรูปแบบการจัดการป่าชุมชนใน 3 ระดับ ซึ่งมีรูปแบบการจัดการที่มีความแตกต่างกันในกระบวนการที่มีการต่อสู้ อันเป็นปัญหาที่เกิดจากการรวมศูนย์การจัดการ ซึ่งตรงข้ามกับวิถีชีวิตผู้คนในชุมชนที่ถูกพันธอยู่กับผืนป่าเพื่อตอบคำถามของงานวิจัยว่า รูปแบบการจัดการป่าชุมชนที่มีประสิทธิภาพระดับหมู่บ้าน ตำบล อำเภอ เป็นอย่างไร เกิดภายใต้เงื่อนไขใด และการจัดการที่มีประสิทธิภาพที่จะสามารถนำไปพัฒนาและขยายเครือข่ายเป็นเครือข่ายได้หรือไม่ รวมถึงการนำไปสู่ความร่วมมือในการผลักดันสู่ระดับนโยบาย ในรูปแบบที่เหมาะสมนั้นควรจะเป็นอย่างไร ในเงื่อนไขใดบ้าง โดยศึกษารูปแบบการจัดการป่าชุมชนทั้ง 3 ระดับ ด้วยวิธีการเชิงคุณภาพอย่างต่อเนื่องเป็นระยะเวลา 1 ปี 8 เดือน เพื่อมองหาปัจจัยหรือเงื่อนไขที่ทำให้การจัดการป่าชุมชนของหมู่บ้าน ตำบล อำเภอ เป็นไปด้วยดี

ข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ เช่น ข้อมูลทุติยภูมิจากเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ซึ่งผู้วิจัยได้ใช้เวทีในการแลกเปลี่ยนและตรวจสอบข้อมูล โดยการตั้งประเด็นในการวิเคราะห์จุดอ่อน จุดแข็งของการรักษาป่าชุมชน และจัดสัมมนาสรุปร่วมกันระหว่างนักวิจัย รวมถึงการนำเสนอข้อมูล การเรียนรู้แก่ผู้เกี่ยวข้อง

จุดก่อเกิดการอนุรักษ์ป่าชุมชนบ้านก๊วกม่วง ได้เริ่มมีการอนุรักษ์ตั้งแต่ปี 2533 เริ่มมีการจัดการป่าชุมชน ซึ่งก่อนปี 2533 ก็ได้มีการรักษาป่าชุมชนในจำนวนที่น้อย โดยมีผู้ที่เข้าไปกระตุ้นสนับสนุนด้านการรักษาป่าชุมชน คือ พระปลัดสงวนจากราวรรณใน ปัจจุบันคือ พระครูพิทักษ์นันทคุณ การขยายแนวคิดของป่าชุมชนบ้านก๊วกม่วงจะใช้วิธีการโดยกลุ่มคนที่เข้าไปศึกษาดูงาน จากนั้นเริ่มนำไปใช้ยังหมู่บ้านอื่น ๆ ถือว่าเป็นการขยายแนวคิดที่ดีวิธีหนึ่ง ดังจะเห็นได้จากการบวชป่าถือว่าเป็นแห่งแรกของประเทศไทย เพราะหลังจากนั้นก็ให้มีแนวคิดการบวชป่าครั้งนี้เป็นแนวทางในการบวชป่า 50 ล้านต้น มีข้อสังเกตว่าการจัดการรักษาป่าชุมชนบ้านก๊วกม่วงจะไม่ใช่งานประมาณเป็นตัวเลข ซึ่งในช่วงแรกจะมีการระดมทุนจากการบวชป่า และแหล่งเงินทุนอื่น ๆ โดยการเข้าไปเป็นเครือข่ายป่าชุมชนระดับจังหวัด ทำให้ได้รับงบประมาณสนับสนุนในการทำแนวกันไฟ และสนับสนุนเป็นจำนวนเงิน 15,000 บาท ปัจจุบันได้มีการนำไปปฏิบัติตามแผนงาน ได้แก่ การทำแนวกันไฟ การจัดทำป้ายประชาสัมพันธ์ การบวชป่าครั้งที่สอง ขึ้นในปี พ.ศ. 2542

เงื่อนไขที่ทำให้การจัดการป่าชุมชนเป็นไปด้วยดีและมีความต่อเนื่อง ได้แก่ การมีผู้นำที่เอาใจใส่และเป็นบุคคลที่อยู่ในหมู่บ้านนั้น (เป็นบ้านเกิดของท่านพระครูพิทักษ์นันทคุณ) รวมถึงความผูก

พันกันเป็นเครือญาติ ซึ่งถือว่าเป็นรากฐานสำคัญ รูปแบบการจัดการป่าชุมชนในช่วงแรก ๆ จะใช้ความสัมพันธ์ของเครือญาติในการรอกันเขตป่าชุมชนเพิ่มขึ้น ในพื้นที่ไร่ที่ติดกับหมู่บ้านให้เป็นเขตป่าชุมชนจาก 2 เขต ปัจจุบันเป็น 8 เขต สำหรับการจัดการป่าชุมชนในระดับตำบล ถ้าเปรียบเทียบกับบ้านกิวม่วงกลุ่มองค์กรที่รักษาป่าชุมชนจะมีส่วนร่วมของจำนวนประชากรที่าก และมีการประสานงานกับหน่วยงานรัฐและเอกชนในพื้นที่ ทำให้มีงบประมาณเข้ามาสนับสนุนมากกว่าของบ้านกิวม่วง และมีแกนนำที่มีความต่อเนื่องในเรื่องอุดมการณ์ของผู้นำ เห็นได้จากผู้ใหญ่บ้านและสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลจะมีแนวคิดในด้านการรักษาป่าชุมชน ถ้าเปรียบเทียบกับกลุ่มบ้านหลวงหวงป่าแกนนำหลัก คือ พ่อปิ่น อินทลี และแกนนำคนอื่น ๆ ในปัจจุบันออกมาทำงานกิจกรรมด้านการรักษาป่าชุมชนยังมีน้อย จากการตั้งกลุ่มบ้านหลวงหวงป่าได้จัดตั้งแกนนำระดับตำบลและหมู่บ้าน ความคาดหวังของแกนนำที่เข้ามายังคาดหวังตัวของพ่อปิ่น อินทลี และแกนนำที่เข้ามายังมีบทบาทน้อย

จากรูปแบบการจัดการป่าใน 3 ระดับ ถือได้ว่ามีการพัฒนาตามยุคของปัจจัยเงื่อนไขของปัญหาป่าไม้ที่ดิน และกฎหมายด้านป่าไม้ที่เข้ามามีบทบาททำให้มีการเปลี่ยนแปลง

5.1 ข้อค้นพบจากการศึกษาวิจัย

5.1.1 รูปแบบการจัดการป่าชุมชนในระดับหมู่บ้าน ได้พบว่า จากการศึกษาเรียนรู้ร่วมเดินป่า และร่วมประชุมกับชุมชนใน 3 ระดับ โดยเข้าไปปฏิสัมพันธ์เป็นทางการและไม่เป็นทางการบ้าง ทำให้เห็นความเข้าใจและแนวคิดของบ้านกิวม่วงมีความชัดเจนในเรื่องแนวเขตป่า ซึ่งจะเห็นได้ว่าการวางแผนที่พอให้ชาวบ้านในชุมชนวาดแผนที่ และลงให้พื้นที่จุดที่รักษาป่าชุมชนทั้ง 8 ม่อนดอย (จุด) แต่ละม่อนดอยมีพื้นที่เท่าไร อาณาเขตถึงไหน สามารถถามได้และตอบได้อย่างแม่นยำ ทำให้เห็นว่าชุมชนได้มีส่วนร่วมในการจัดการป่าอย่างแท้จริง และเห็นความร่วมมือการทำแนวกันไฟก็มีความชัดเจนในส่วนที่บ้านกิวม่วง

อีกประเด็นจะเห็นรูปแบบการจัดการมีคณะกรรมการเก่า และคณะกรรมการใหม่อยู่จะเห็นได้ว่ายังมีความรู้สึกหวงแหน อย่างกรณี ผู้ใหญ่ทา ลานต่อผู้ใหญ่ใหม่เข้าไป แต่ไปไม่ได้ จึงได้ให้ผู้ใหญ่ใหม่อีกคนเข้ามาคือ ผู้ใหญ่สมบัติ เริ่มเข้ามาเป็นประธานเครือข่ายป่าในหมู่บ้าน เริ่มเข้ามาเรียนรู้งานนโยบาย ถ้าไม่ร่วม ไม่ปฏิสัมพันธ์กับทางเครือข่ายระดับจังหวัดและระดับภาค จะทำให้ชุมชนนั้นขาด ถึงแม้ชุมชนจะมีการรักษาจัดการป่ามาก่อน แต่ในเรื่องการรับรู้เชิงนโยบายยังมีน้อย ถ้าไม่ได้มาติดต่อประสานงานกับเครือข่ายระดับจังหวัด ด้านการขยายเครือข่ายของบ้านกิวม่วงก็ได้ทำมาเริ่มตั้งแต่ปี 2533 เริ่มมีการจัดการ ซึ่งก่อนปี 2533 ก็ได้มีการรักษาป่ามีการจัดการม่อนดอย โดยมีผู้ไปกระตุ้นด้านการรักษาป่าคนแรกคือ พระปลัดสงวน จารุวรรณ ปัจจุบันคือ พระครูพิทักษ์นันทคุณ การขยายของป่าชุมชนบ้านกิวม่วง จะใช้วิธีการโดยกลุ่มคนเข้ามาศึกษาดูงาน จากนั้นก็นำไปใช้ยังหมู่

บ้านอื่น ถือว่าการขยายแนวคิดของบ้านกึ่งม่วง ซึ่งถือว่าการขยายด้านการบวชป่าแห่งแรกของประเทศไทย เพราะว่าหลังจากนั้นก็มีการได้นำแนวคิดการบวชป่าครั้งนี้ไปเป็นแนวทางการบวชป่า 50 ล้านต้น ซึ่งข้อมูลที่ผ่านมาและตามหนังสือบวชป่าที่ได้รวบรวมมีอยู่นี้ มีความเชื่อว่ามีมาจาก แนวคิดบ้านกึ่งม่วง หนังสือเล่มนี้ออกมาภายหลัง เช่น หนังสือบวชป่า 50 ล้านต้นของกรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม (มิถุนายน 2539) ออกมาเพื่อเฉลิมฉลองที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงครองราชย์เป็นปีที่ 50 ถือว่าจุดนี้ได้ขยายระดับประเทศ ถึงแม้จะทำเป็นจุดเล็ก ๆ 1 หมู่บ้าน แต่ผลนั้นขยายมหาศาล ทั้งด้านแนวคิดและกลุโบายของพระครูพิทักษ์นันทคุณ และเห็นอีกอย่างคือ การสนับสนุนทางด้านงบประมาณการรักษาป่าชุมชนของบ้านกึ่งม่วง จะไม่ใช้งบประมาณเป็นตัวยึด ในช่วงแรก ๆ จะมีการระดมทุนบวชป่า และในช่วงแรก ๆ จะเป็นการระดมทุนจากการบวชป่า และอีกแหล่งทุนคือ เครือข่ายป่าชุมชนระดับจังหวัดจะเข้ามาประสานงาน เพื่อขับเคลื่อนงานเชิงนโยบาย เครือข่ายป่าชุมชนระดับจังหวัดก็จะพาไปแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับเครือข่ายป่าชุมชนระดับภาค ทำให้ได้งบประมาณมาทำแนวกันไฟ และสนับสนุนกิจกรรมการรักษาป่าชุมชน โดยจังหวัดน่านที่ได้รับการสนับสนุนทุนจากแหล่งเงินทุนพร้อมกันคือบ้านหาคผาชน โดยได้รับการสนับสนุนจาก ชมรมคนรักป่า ได้รับงบประมาณมาแห่งละ 15,000 บาท ระยะเวลา 1 ปี หลังจากนั้นบ้านกึ่งม่วงได้รับการสนับสนุนทุนจากสำนักงานกองทุนเพื่อสิ่งแวดล้อมมาทำกิจกรรมการอนุรักษ์ป่าชุมชนของหมู่บ้าน

บ้านกึ่งม่วงมีแนวทางแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้น โดยเริ่มแรกเกิดจากการบวชป่าในปี 2537 - 2538 มีการรักษาป่าโดยชาวบ้านช่วยกัน ทำให้เกิดการรักษาป่าที่ดี ณ ปัจจุบัน ปัญหาทางด้านเศรษฐกิจ ความเป็นอยู่ ปัญหาที่ทำกิน การถากถางป่าเพื่อทำไร่ ทำสวน ปัญหาในหมู่บ้าน ตลอดจนปัญหาความยั่งยืนของชุมชน ที่ยังอยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ

5.1.2 รูปแบบการจัดการป่าชุมชนในระดับตำบล

พบว่าที่ตำบลศิลาแลง มีการรักษาป่ามานานมีชื่อเสียงในการบริหารงานโดยไม่ใช้เงินเลย อาศัยความร่วมมือกันของชาวบ้าน ถือว่าเป็นชุมชนต้นแบบในภาคเหนือ และได้มีกองทุนต่าง ๆ เข้ามาสนับสนุน เช่น SIF อบต. และมีปัญหากันในกลุ่มของศิลาแลง ซึ่งเกี่ยวกับการทำงาน พ.ร.บ.ป่าชุมชน ชาวบ้านไม่มีการเข้าใจที่แน่ชัดเจาะจงเป็นกลุ่ม การทำงานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยที่มีส่วนร่วมกับชาวบ้านต้องการให้กระบวนการชาวบ้านเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นแก่ ตำบลศิลาแลง โดยดูแนวคิดความเข้าใจโดยในตัวของตำบลศิลาแลงมีกลุ่มผู้นำที่มีความชัดเจน ซึ่งการรักษาในยุคแรก ๆ ใช้การจัดการในรูปแบบของสภาตำบล เข้ามาสู่ยุค อบต.องค์การบริหารส่วนตำบล และกลุ่มคนที่เข้าใจในอบต.ส่วนใหญ่ก็มีแนวคิดด้านการรักษาป่าชุมชน รู้เรื่องแนวทางการรักษาป่าชุมชนของตำบลศิลาแลงอยู่แล้ว โดยกลุ่มชุมชนในหมู่บ้านของตำบลศิลาแลงก็เข้าไปมีส่วนร่วม ถ้าเปรียบเทียบกับกลุ่มบ้านกึ่งม่วง กลุ่มองค์กรที่รักษาป่าชุมชน ชุมชนจะมีส่วนร่วมมาก ถ้าเปรียบเทียบกับการรักษาป่าชุมชนของ

ศิลาแลงเพราะศิลาแลงรักษาป่ากันทั้งตำบล การมีส่วนร่วมรักษาทั้งระดับตำบลบางครั้งการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร และมีส่วนร่วมยังมีน้อยถ้าเปรียบเทียบกับบ้านกึ่งว่ง

ด้านการบริหารจัดการของศิลาแลงจะพบว่ามียุทธศาสตร์รักษาป่าอยู่ 2 กลุ่ม กลุ่มแรก ได้แก่ กลุ่มของ อบต. จะได้รับงบประมาณสนับสนุนจากอุทยานให้มาดูแลรักษาป่าในเรื่องไฟฟ้า จำนวน 500 ไร่

กลุ่มที่ 2 กลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติศิลาแลง ซึ่งได้รับงบประมาณสนับสนุนจาก สำนักงานกองทุนเพื่อสังคมธนาคารออมสิน เป็นกลุ่มแยกจากโครงสร้าง อบต. มีการแบ่งบทบาทการทำงานให้กับคณะกรรมการชัดเจน และบุคคลที่เข้ามาในกลุ่มนี้บางคนเป็น อบต. และทำหน้าที่ใน อบต. แต่ก็เข้ามาร่วมทำงานกับกลุ่มอนุรักษ์นี้ด้วย เช่น นายอนันต์ ต๊ะแก้ว เป็นสมาชิก อบต. แต่ก็เข้ามาเป็นเลขาให้กับกลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ต.ศิลาแลงอยู่ และนายผ่อง ธิ์ขาววงศ์ ซึ่งเป็นประธานบริหารของ อบต.ศิลาแลงก็เข้ามาเป็นคณะกรรมการของกลุ่มอนุรักษ์นี้ด้วย

ซึ่งถ้าดูกิจกรรมที่ลงไปให้ อบต. มีกิจกรรมดูแลรักษา เรื่องไฟฟ้าแนวกันไฟเป็นหลัก ดูแลรักษาพื้นที่ 500 ไร่ และกลุ่มอนุรักษ์ มีกิจกรรมเรื่องแนวกันไฟ ตรวจป่า การทำป้ายเขต ทำแนวเขต จะรับผิดชอบพื้นที่ 10,125 ไร่ ในแง่การบริหารจัดการ ผู้นำที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ยังมีความร่วมมือกันอยู่ กลุ่มคนเข้ามาทำงาน ทั้ง 2 กลุ่ม มียุทธศาสตร์มีกิจกรรมทำอะไรจะสรุปแผนงานก็จะเชิญทั้ง 2 ฝ่ายมาพูดคุย สรุปถือว่าเป็นการทำงานอย่างมีส่วนร่วม ของการรักษาป่าอย่างแท้จริงของระดับตำบลศิลาแลง

เห็นได้จากเมื่อวันที่ 13 มีนาคม 2545 ทางผู้วิจัยได้เข้าไปพูดคุยเรื่องความก้าวหน้า พ.ร.บ. ป่าชุมชน ให้กับคณะกรรมการได้เข้ามาพูดคุยสรุปแผนงานในด้านการดำเนินงาน ตามแผนงานกิจกรรมคือ แนวกันไฟ ตรวจป่า ของโครงการที่ได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนเพื่อสังคมด้านการขยายเครือข่าย ต.ศิลาแลง มีผู้นำเป็นทางการและไม่เป็นทางการผู้นำมีความหลากหลายที่ขยายออกไป เช่น เป็น อบต. ซึ่งเป็นทางการจะมีการศึกษาดูงานในระดับ อบต. ทั้งกลุ่มคนที่มาศึกษาดูงานเชิงแนวคิด และอีกทิศทางหนึ่งคือ NGO ในระดับพื้นที่ คือ ศูนย์เชิงเศรษฐกิจ จอมเมือง จะนำเขาผู้นำไปแลกเปลี่ยนเป็นวิทยากรในเวทีการพูดคุย ในเวทีสัมมนาการจัดการป่าในหมู่บ้านใกล้เคียง โดยนำกลุ่มแกนนำ เช่น นายเสริม ไปเสวนาแลกเปลี่ยนบ้านมอญ และบ้านน้ำไคร้ ต.ยม อ.ท่าวังผา ซึ่งการนำตัวผู้นำไปพูดคุยแลกเปลี่ยนทำให้เห็นการขยายโดยอัตโนมัติในระดับที่ไม่เป็นทางการ และเป็นการคือการมานั้นที่ อบต. และสำหรับตำบลศิลาเพชร และตำบลลวณ ตำบลผาทอง จะนำผู้นำไปพูดคุยในระดับ อบต.

การสนับสนุนงบประมาณที่ ต.ศิลาแลง จะมาจากส่วนของอุทยานที่ลงมา มาจากกองทุนทางสังคมของธนาคารออมสิน ซึ่งถือว่าจุดของตำบลศิลาแลงเป็นจุดที่ทำให้เกิดเป็นรูปธรรมให้เห็น ทำให้หน่วยงานต่าง ๆ ที่ได้มีงบประมาณลงไป และส่วนหนึ่งที่ได้มาจากการสนับสนุนของสำนักงานกองทุน

เพื่อสังคม และยังมีกองทุนที่มาจากคณะศึกษาดูงานเก็บข้อมูลการทำวิจัย ทำให้งบประมาณมาลงที่ต.ศิลาแลง

การบริหารจัดการคาดว่าในอนาคต ตำบลศิลาแลง ต้องมีการจัดการงบประมาณของแต่ละส่วน ซึ่งตอนนี้ถือว่าอยู่ในช่วงการปรับเปลี่ยนผู้นำอยู่ในด้านกลุ่มอนุรักษ์ สำหรับแผนงานของ ต.ศิลาแลงในเรื่อง การทำแนวกันไฟการตรวจ และการทำป่าย รวมถึงการนำเสาคอนกรีตไปปักทำเป็นแนวเขต รวมถึงการขุดเป็นแนวร่องเพื่อเป็นแนวเขตป้องกันการบุกรุกของสวนที่อยู่ติดกับเขตป่าชุมชน รวมถึงงานประชาสัมพันธ์ในระดับต่าง ๆ ในส่วนของอบต. ก็ถือได้ว่าเป็นการประชาสัมพันธ์ และในตำบลศิลาแลงก็มีแกนนำจากส่วนต่าง ๆ ในระดับตำบล ที่จะนำไปเชื่อมประสานจากหน่วยงานต่าง ๆ เช่น จากโครงการลูกโลกสีเขียว ก็ได้นำเสนอเข้าไป และมีกลุ่มคนในระดับตำบลก็เข้ามาประสานงานกับเครือข่ายป่าชุมชนจังหวัดน่าน เพื่อติดตามสถานการณ์ ทางนโยบายทำให้แกนนำติดตามงานนโยบายตลอด

5.1.3 รูปแบบการจัดการป่าชุมชนในระดับอำเภอ

พบว่า ชาวบ้านไม่มีเข้าใจใน เรื่อง พ.ร.บ.ป่าชุมชน อยากให้ทีมวิจัยเข้าไปอธิบายให้ชาวบ้านได้เข้าใจถึง พ.ร.บ. ป่าชุมชน เพราะมีคนที่ไม่เข้าใจอยู่ประมาณ 2-3 คน ในการรักษาป่าของบ้านหลวง ณ ปัจจุบัน ได้มีการแบ่งให้แต่ละหมู่บ้านช่วยกันรักษาป่า ให้ใช้ป่าร่วมกัน และได้มีการช่วยกันเขียนกฎ ระเบียบข้อบังคับต่าง ๆ ในการใช้ป่า รักษาป่า โดยได้รับความร่วมมือจากมูลนิธิอีกเมืองน่าน และในขณะเดียวกันบางหมู่บ้านก็มีปัญหา เช่น บ้านที่กลาง ชาวบ้านไม่เข้าใจในการรักษาป่า ไม่ให้ความร่วมมือ ชาวบ้านขายไม้โดยการสร้างบ้านเป็นหลังขาย ชำรุดการนำไม้ออกไปสร้างบ้าน แต่ปัจจุบันชาวบ้านได้เริ่มเข้าใจและหวงแหนป่ากันมากขึ้น ปัจจุบันที่ทำการบ้านหลวงหวงป่า ได้ย้ายที่ทำการไปอยู่ที่ โรงพยาบาลเก่า (บ้านสวนเสด็จ)

ส่วนด้านกิจกรรมแผนงานการรักษาป่าชุมชนระดับอำเภอ ก็มีการทำแนวกันไฟในระดับอำเภอ เพื่อเป็นข้อมูลเบื้องต้น

แนวทางต่อไปจะได้ประสานกรมป่าไม้ในระดับพื้นที่ ทางโครงการวิจัยเห็นว่ายังไม่พอที่จะเป็นข้อมูลที่จะไปผลักดันงานเชิงนโยบาย การลงพื้นที่ถ้าหากป่าไม้เข้าไปพูดคุยด้วยก็จะทำให้เห็นแผนงานและสามารถร่วมแผนงานกันได้

รูปแบบการจัดการป่าที่ได้กล่าวมา รูปแบบการอนุรักษ์ได้ขยายและพัฒนาป่าชุมชนในแต่ละระดับชุมชนถึงระดับจังหวัด ถือได้ว่าการพัฒนาไปภายใต้ปัญหาป่าไม้ในระดับพื้นที่ อย่างกรณีบ้านดอนกลาง บ้านไร่ ถูกจับ และกรณีบ้านเตี้ยถูกจับ ทำให้ผู้ศึกษางานวิจัยต้องเข้าไปร่วมสังเกตการณ์ เอากรณีตัวอย่างไป เสนอเชิงนโยบายว่าจะมีการแก้ไขได้หรือไม่ มีปัญหามากน้อยเพียงใด ทำให้ได้เรียนรู้เครือข่ายระดับจังหวัด

ปัญหาด้านการปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ ที่ผ่านมามีการปฎิบัติไม่ได้เข้าไปจับ ทำให้เป็นบทพิสูจน์ว่า การพัฒนาการรวมตัวต่อสู้เรียกร้องว่าทางเครือข่ายระดับหมู่บ้าน ตำบล อำเภอ จังหวัด มีความเข้มแข็งขึ้นหรือไม่อย่างเช่น กรณีความไม่ลงตัวของปัญหาป่าชุมชนบ้านคอนกลาง การสนับสนุนของโครงการบางครั้ง ไปลงที่บ้านนาเลาทำให้เกิดความขัดแย้งกับบ้านคอนกลาง ทำให้พี่น้องบ้านคอนกลางถูกจับ การทำงานของรัฐบาลอยู่ที่การเลือกปฏิบัติ ไม่มีใครแจ้งก็ไม่ทำ ถ้าป่าชุมชนอีกบ้านหนึ่งไปเจอป่าชุมชนอีกบ้านหนึ่งจะต้องมีการมานั่งคุยกัน

ปัญหาเชิงนโยบาย พ.ร.บ.ป่าชุมชนอุทยาน เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า ของจังหวัดมีการพัฒนาตัวเอง มีการตอบรับอย่างไรบ้าง พื้นที่ป่าจังหวัดน่านเพิ่มขึ้นชาวบ้านดีใจหรือไม่อย่างไร แนวทางแก้ไขด้านอุทยาน การกันเขตป่าอุทยานที่เครือข่ายระดับจังหวัดทราบข้อมูลจะทำอย่างไร แผนงานในอนาคตก่อนที่ประกาศจะทำอย่างไร จะได้เตรียมตัวกันเขตออกก่อน การประกาศเขตป่าไม้เพิ่มขึ้นมีป่าชุมชนอยู่ในป่า แล้วจะได้ศึกษากันต่อไป

ข้อมูลเรื่องการประกาศเขตอนุรักษ์ การใช้กฎหมายเกิดความขัดแย้งจะได้ศึกษากันต่อไป ข้อมูลไม่เพียงพอรัฐไม่ฟังจะเสนอข้อมูลอย่างไรให้รัฐยอมรับ ปัญหาการจัดการป่าชุมชนส่วนมากจะมองที่การปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ ในเรื่องสิทธิของชาวบ้าน ป่าชุมชน กฎหมาย งบประมาณ แต่ไม่มองปัญหาภายในของการจัดการป่าที่แท้จริงของชาวบ้าน

5.2 ปัจจัยและเงื่อนไขที่ทำให้สำเร็จหรือล้มเหลวของการจัดการป่าชุมชนใน 3 ระดับ

การจัดการป่าชุมชนใน 3 ระดับ จากการศึกษาบทเรียนที่ได้รับในเรื่องการจัดการป่าชุมชนมีการจัดการที่แตกต่างกันไปไม่มีรูปแบบการจัดการที่แน่นอนตายตัว ขึ้นกับปัจจัยและเงื่อนไขของแต่ละชุมชน และในแต่ละระดับก็มีการจัดการที่พอจะประมวลได้ ดังนี้

ในระดับหมู่บ้าน ตำบล อำเภอ มีปัจจัยที่ทำให้การจัดการป่าชุมชนประสบความสำเร็จ คือ ตัวของผู้นำที่สามารถทำให้ชุมชนได้เห็นปัญหา มีความตระหนักถึงปัญหาร่วมกันและมีการพูดคุยแลกเปลี่ยนเพื่อให้เกิดการรวมตัวแก้ไขปัญหาโดยตัวของชุมชน แล้วในตัวของผู้นำก็จะมีภาระงานแผนกิจกรรมไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อขอรับการสนับสนุนในด้านต่าง ๆ เช่น ด้านความรู้ ด้านงบประมาณสนับสนุน เป็นต้น ผู้นำส่วนใหญ่ที่ทำให้เกิดการจัดการต้องเป็นคนที่เป็นคนไม่เห็นแก่ตัว มีพื้นฐานการรักษাপ่า เห็นประโยชน์ส่วนรวมเป็นตัวตั้งจะเป็นสิ่งหนึ่งที่จะทำให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม และมีปัจจัยที่สำคัญที่ทำให้การจัดการป่าชุมชนประสบความสำเร็จ คือ ป่าชุมชนต้องอยู่ใกล้หมู่บ้าน โดยชุมชนสามารถเข้าไปใช้ประโยชน์ได้ภายใต้กฎระเบียบหรือชุมชนที่รักษาอยู่ในบริเวณลุ่มน้ำที่ชุมชนได้รับประโยชน์จากน้ำ เข้ามาใช้ในไร่นา เช่น ในกรณีของตำบลศิลาแลง และอำเภอบ้านหลวง พื้นที่ทำการเกษตรจะรับน้ำจากป่าชุมชนที่ไหลเข้ามาสู่พื้นที่ตลอดทั้งปีถือเป็นจุดแข็งของการจัดการป่าชุมชน และปัจจัยที่ทำให้อุปสรรคที่จะก่อให้เกิดความล้มเหลวของการจัดการป่าชุมชน

คือ การเปลี่ยนช่วงผู้นำในชุมชนถ้าผู้นำเข้ามาใหม่เห็นความสำคัญ และทำงานต่อเนื่องผู้นำคนเดิมก็จะเป็นพลังบวก แต่ถ้าผู้นำใหม่ไม่สานต่อก็จะทำให้การดูแลรักษาป่าก็จะไม่ได้รับการดูแลเท่าที่ควร

5.3 ข้อเสนอแนะต่อการจัดการป่าชุมชนในระดับหมู่บ้าน ระดับตำบล และระดับอำเภอ

1. ในการจัดการป่าชุมชนรัฐบาลต้องออกมาสร้างความเข้าใจในการจัดการป่าชุมชน และต้องมีการให้ความเชื่อมั่นในการรักษาป่าชุมชน โดยการออกกฎหมายเกี่ยวกับการรับรองการจัดการป่าของชุมชน โดยการออกพระราชบัญญัติป่าชุมชน

2. รัฐบาลควรมีการจัดสรรงบประมาณในการสนับสนุนการจัดการป่าชุมชน เช่น ในเรื่องการตรวจป่า การทำแนวกันไฟ การจัดหาอุปกรณ์ในการดับไฟป่า

3. กรมป่าไม้ต้องสร้างกลไกการทำงานในลักษณะพหุภาคีอย่างบูรณาการในการบริหารจัดการป่าชุมชน

4. การแก้ไขเรื่องป่าไม้ รัฐบาลสนับสนุนให้ชุมชนเป็นผู้จัดการในเบื้องต้น โดยรัฐเป็นผู้ร่วมเรียนรู้แก้ไขปัญหา มีการนำหลักรัฐศาสตร์มาใช้ในการจัดการป่าชุมชนก่อนที่จะมีการนำกฎหมายมาใช้แก้ปัญหา

5. กรมป่าไม้ควรมีการติดตามประเมินผลการดำเนินการจัดการป่าชุมชน เพื่อให้เห็นการพัฒนา และหนุนช่วยจังหวัดวางรองป่าชุมชน และมีการสื่อสารต่อสาธารณะชนในทุกรูปแบบ

5.4 ข้อเสนอแนะเชิงวิจัย

จากการศึกษานักวิจัยมีข้อเสนอเชิงวิจัยในการจัดการและพัฒนาเครือข่ายป่าชุมชน

1. ควรมีการศึกษาวิจัยเชิงปริมาณควบคู่กับการวิจัยเชิงคุณภาพในเรื่อง ชนิด พันธุ์พืช และพันธุ์สัตว์ ฯลฯ

2. การศึกษาการจัดการป่าชุมชนเป็นงานที่ต้องอาศัยการเชื่อมโยงในการจัดการเพื่อให้เห็นภาพการจัดการในระดับหมู่บ้าน ตำบล อำเภอ ที่ต้องอาศัยการเรียนรู้ข้อมูลใหม่ตลอดทั้งในเรื่องการจัดการ การติดตาม พ.ร.บ. ป่าชุมชน เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนการจัดการทำให้ต้องใช้ระยะเวลาไม่ควรติดกรอบการทำงานวิจัยมากนัก

3. งานวิจัยในเรื่องนี้ทางทีมวิจัยได้ใช้เวลาในการศึกษามาก เนื่องจากมีการศึกษาใน 3 ระดับ ควรมีการศึกษาวิจัยเชิงลึกในแต่ละระดับโดยมีการบรรจุเป็นแผนงานให้กับทีมวิจัยที่มาจากแต่ละฝ่ายให้เกิดความชัดเจน และทีมวิจัยหลักควรมีเวลาให้กับงานวิจัยเป็นงานหลักมากกว่าเป็นงานรอง

5.5 การวิเคราะห์ข้อมูลรูปแบบการจัดการป่าที่สามารถนำไปพัฒนาและขยายเครือข่ายระดับจังหวัด มีรูปแบบและวิธีการดังต่อไปนี้

การจัดการป่าชุมชน ที่ได้มีการศึกษา พบว่ามีความเป็นไปได้ ทั้ง 3 ระดับ ทั้งระดับที่ชุมชนอื่น ๆ สามารถนำไปเป็นบทเรียน ขึ้นอยู่กับว่ามีปัจจัยและเงื่อนไขอื่น ๆ เช่น สภาพพื้นที่ การใช้ประโยชน์ การตั้งบ้านเรือน ที่มีความสัมพันธ์กับป่า ดังกรณี การรักษาป่าชุมชนในระดับหมู่บ้าน

5.5.1 ระดับหมู่บ้าน ข้อค้นพบ

1. เป็นชุมชนที่มีบ้านเรือนอยู่ติดกับป่าชุมชน , ป่าสาธารณะ , ป่าที่เข้าไปใช้ประโยชน์ได้ง่าย และสามารถเข้าไปจัดการดูแลรักษาได้สะดวก
2. มีการนำมติของหมู่บ้านมาใช้ ในการรักษาป่าของชุมชน
3. มีส่วนร่วมของชุมชนในกิจกรรมต่าง ๆ ของการรักษาป่า ตั้งแต่การบริจาคที่ดินเป็นป่าชุมชน การขวนป่า การทำแนวกันไฟ ฯลฯ

5.5.2 ระดับตำบล รูปแบบที่สามารถนำไปพัฒนา

1. ชุมชนจะต้องมีการได้รับประโยชน์ทั้งทางตรงและทางอ้อม เช่น ทางตรงได้ใช้ไม้มาสร้างบ้านเรือน และทางอ้อมได้รับน้ำจากป่าชุมชนมาทำการเกษตร
2. ระดับการพัฒนาในระดับตำบล ถ้าในอดีตคือสภาพตำบลและปัจจุบันคือ อบต. (องค์การบริหารส่วนตำบล) ผู้นำจะต้องเข้าใจและเข้ามามีบทบาทสำคัญในการรักษาป่าชุมชน โดยมีความตระหนักต่อปัญหาที่เกิดขึ้น

5.5.3 ระดับอำเภอ

1. ผู้นำเกิดความตระหนักและเห็นภาพที่จะกระทบและจะเกิดขึ้นในอนาคตต่อลูกหลาน
2. การรวมตัวของผู้นำในแต่ละตำบล ทำให้เกิดความหวงแหน
3. เกิดการนำแนวทางการรักษาป่าชุมชนในระดับตำบลไปใช้ ทำให้เกิดป่าชุมชนในแต่ละหมู่บ้าน

จากข้อค้นพบทั้ง 3 รูปแบบ มีแนวทางในส่วนของการพัฒนาและขยายเครือข่ายป่าจังหวัด มีความเป็นไปได้ทั้ง 3 รูปแบบ เพราะขึ้นอยู่กับปัจจัยเงื่อนไข พื้นที่ และชุมชน เป็นผู้กำหนด ประกอบกับการขยายในระดับจังหวัดได้นั้น ต้องมีผู้นำที่เข้มแข็ง มีจิตใจสาธารณะ ประกอบกับต้องมีรูปแบบคณะกรรมการที่เป็นรูปธรรม เพราะเครือข่ายป่าชุมชนจะแตกต่างกับเครือข่ายอื่น ๆ ที่เชื่อมโยงกันในการจัดการ ด้านการบริหารเรื่องงบประมาณ แต่เครือข่ายป่าชุมชนของจังหวัดเชื่อมโยงกันด้วยประเด็นปัญหา ตั้งแต่ในระดับหมู่บ้าน ตำบล และอำเภอ เพราะเครือข่ายป่าชุมชนในระดับจังหวัดมีแนวทางการทำงานที่ผ่านมา คือ การทำงานกับกลุ่มแกนนำในลักษณะสร้างกระบวนการยอมรับ เชื่อมโยงเครือข่ายองค์กรชาวบ้าน ทั้ง 3 ระดับ กับกลุ่มที่รักษาป่าชุมชนเพื่อนำไปสู่การผลักดัน

ต้นเชิงนโยบาย พ.ร.บ. ป่าชุมชน และที่สำคัญเครือข่ายป่าชุมชนในแต่ละระดับให้ชุมชนเกิดรูปธรรมด้านการจัดการป่าโดยชุมชน จากภูมิปัญญาท้องถิ่น " คนอยู่ร่วมกับป่า "

5.6 การพัฒนาเครือข่ายป่าชุมชนในระดับจังหวัดจะนำไปสู่ความร่วมมือในการผลักดันระดับนโยบายได้อย่างไร

การพัฒนาเครือข่ายป่าชุมชนในระดับจังหวัดน่าจะเป็นการพัฒนาที่เกิดจากการหนุนเสริมให้ชุมชนจัดการป่าชุมชน ผลสมมติฐานภูมิปัญญาดังเดิมรูปแบบการพัฒนาที่มีความหลากหลาย

แนวทางความร่วมมือในการผลักดันระดับนโยบายนั้นมีส่วนสำคัญเป็นอย่างยิ่ง เพราะความพร้อมทั้งทางด้านข้อมูลการรับรู้ การแลกเปลี่ยนในเนื้อหา พ.ร.บ. ป่าชุมชน ชุมชนยังมีข้อมูลที่ยังไม่เพียงพอในระดับชุมชน และการแลกเปลี่ยนในระดับกลุ่มต่าง ๆ โดยรวมถึงชุดข้อมูลที่จะเผยแพร่สู่สังคมยังมีความเข้าใจยังน้อย

สำหรับความร่วมมือในแต่ละระดับที่จะเกิดจากการพัฒนาเครือข่ายป่าชุมชนระดับจังหวัดน่าจะไปสู่การผลักดันนโยบายโดย

1. ชุมชน / กลุ่มที่รักษาป่าชุมชนในแต่ละระดับได้รับทราบถึงเนื้อหาของ พ.ร.บ. ป่าชุมชน ที่ไม่เอื้อ ต่อการอนุรักษ์ป่าชุมชนของชุมชนในปัจจุบัน

2. การรวมกลุ่มตัวแทนเครือข่ายป่าระดับอำเภอ ทำให้การกระจายข้อมูล การรับรู้ข้อมูล รวมถึงการประสานงานทำให้เกิดความคล่องตัวและมีการรับรู้มากขึ้น

3. การพัฒนาเครือข่ายป่าเกิดการแลกเปลี่ยนในการทำกิจกรรมด้านการรักษาป่าชุมชน ทำให้ชุมชนเกิดความตระหนักและห่วงแหนด้านพื้นที่ป่าชุมชน และสิทธิของชุมชนในการจัดการป่าชุมชน ตามรัฐธรรมนูญ 2540 จึงเป็นแรงเสริม ทำให้ชุมชนติดตามถึงความเคลื่อนไหว พ.ร.บ. ป่าชุมชน

เห็นได้จากคำกลอนที่ผู้นำชุมชนได้แต่งไว้เมื่อการประชุมในงานติดตาม พ.ร.บ. ป่าชุมชน เดือนเมษายน ปี 2545 ดังนี้

พ.ร.บ. ป่าชุมชน	แหลมมีมันต์แท้
ช่วยกันแก้	ร่างนี้ให้เกิดผล
อัน สว. เหล่านี้	ช่างสัปประดล
ประชาชนเดือดร้อน	ยังไม่มอง
ลุกขึ้นแก้พวกเรา	ชาวจังหวัดน่าน
เพื่อคัดค้าน สว.	ที่ไม่สดไต่
ช่วยกันสู้เพื่อชาติ	อธิปไตย
ทุกคนชาวไทย	จะรอดพ้นความยากจน

ผู้ใหญ่ เสวียน สองศรีขวา

ผู้แต่ง

จากบทเรียนด้านความร่วมมือขององค์กรชุมชนที่รักษาป่าชุมชน ทำให้เกิดการดำเนินงานการ
 ออกรายการวิทยุชุมชนเพื่อคนเมืองน่าน (เพื่อปฏิรูปสุขภาพ) เรื่องพระราชบัญญัติป่าชุมชน ออก
 อากาศทางสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดน่าน ระบบ FM 94.75 MHZ วันศุกร์ที่
 19 เมษายน 2545 เวลา 14.00 - 16.00 น. ถือเป็นส่วนหนึ่งที่สำคัญของเลขาประสานงานเครือข่าย
 ป่าชุมชนในการประสานงานในอีกหลายเรื่อง ๆ เห็นได้ว่าการพัฒนาเครือข่ายป่าชุมชนจังหวัด
 น่าน จะนำไปสู่ความร่วมมือในการผลักดันระดับนโยบายนั้น กองเลขาถือว่ามีความจำเป็นที่จะต้อง
 มีผู้ประสานงานที่จะแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าได้ โดยเฉพาะในด้านการคิดที่เกิดความขัดแย้งในการ
 ปฏิบัติให้เกิดความเข้าใจและโปร่งใส ให้คณะกรรมการเครือข่ายได้เข้าใจในเวลาอันรวดเร็วได้ จะทำ
 ให้ความร่วมมือ การมีส่วนร่วม ในการปฏิบัติงาน และ การผลักดันระดับนโยบายได้

ภาคผนวก

เวทีตรวจสอบและเพิ่มเติมระดับหมู่บ้านก๊วยม่วง

การนำเสนอกฎระเบียบ การรักษาป่าชุมชน ระดับหมู่บ้าน

ผู้ใหญ่สมบัติ บุญมา ได้ร่วมกับกลุ่มแม่บ้านเพิ่มเติมข้อมูลด้านการใช้ประโยชน์
จากป่าชุมชนของบ้านกุ่มม่วง ต.คูพงษ์ อ.สันติสุข จ.น่าน

หัวหน้าทีมวิจัยชี้แจงนำเสนอข้อมูลในเวทีคืนข้อมูลด้านการจัดการ
ป่าชุมชนของหมู่บ้านกุ่มม่วง ต.คูพงษ์ อ.สันติสุข จ.น่าน

อดีตผู้ใหญ่บ้าน นายทา พันธธา ได้ร่วมเวทีการเพิ่มเติมข้อมูลด้านการจัดการ
ป่าชุมชนของหมู่บ้านกุ่มม่วง ศ.คู่พงษ์ อ.สันติสุข จ.น่าน

นายสมคิด แหวนคำ ประธานเครือข่ายป่าชุมชนจังหวัดน่าน
ให้ข้อมูลเพิ่มเติมต่อ พ.ร.บ. ป่าชุมชน และการจัดการป่าชุมชนของบ้านกุ่มม่วง

นายสนิท มณฑิธร ผู้ประสานงานโครงการพัฒนาตมบ้านนาคอนบน
ร่วมแลกเปลี่ยนข้อมูล พ.ร.บ.ป่าชุมชนให้กับบ้านกุ่ม่วง

หัวหน้าทีมวิจัยประชุมร่วมกับแกนนำเครือข่ายป่าชุมชน ตำบลศิลาแดง
เพื่อชี้แจงความก้าวหน้าของ พ.ร.บ. ป่าชุมชน และนัดหมายเวทีการเพิ่มเติม
ข้อมูลของเครือข่ายป่าชุมชน

ผู้ค้าเครื่องขายป่าชุมชนจังหวัดน่าน ได้แสดงพลังและจุดยืนชุมชนอยู่ร่วมกับป่าได้
ให้กับ ส.ส. และ สว.รับทราบ บริเวณหน้ารัฐสภา กรุงเทพมหานคร

นายอนัน ต๊ะแก้ว เลขานุการเครือข่ายป่าชุมชนตำบลศิลาแดงกับหน่อไม้
ที่เก็บได้จากป่าชุมชน

อาหารจากป่าชุมชน แกงหน่อไม้ใส่เห็ด และปูตามห้วย สมเป็นซูเปอร์มาร์เก็ต
ของชุมชนศิลาแลง

ทีมวิจัยได้ร่วมกับแกนนำเครือข่ายป่าชุมชนตำบลศิลาแลง เดินป่าศึกษารูปแบบ
การจัดการป่าชุมชน ร่วมกับนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ

ทีมวิจัยได้เข้าพบ นายแพทย์ชลน่าน ศรีแก้ว ส.ส. จังหวัดน่าน
เพื่อเสนอความต้องการ พ.ร.บ. ป่าชุมชน (ฉบับประชาชน)

บรรษาคาผู้นำเครือข่ายป่าชุมชนจังหวัดน่าน รับประทานอาหารร่วมกัน
ระหว่างการศึกษาดูงาน

บรรณานุกรม

- กอบกาญจน์ พจน์ระชัย. 2538. "เครือข่ายการเรียนรู้และการจัดการของชุมชนเกี่ยวกับป่าชุมชน", วิทยานิพนธ์ปริญญาโท. สาขาวิชาการศึกษานอกระบบ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัย เชียงใหม่.
- ฉลาดชาย รมิตานนท์. 2536. ป่าชุมชนในประเทศไทย : แนวทางการพัฒนา เล่ม 2 ป่าชุมชน ภาคเหนือ. ใน เสน่ห์ จามริก และยศ สันตสมบัติ, บรรณาธิการ. สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา.
- จุลสาร. 2545 "ความมั่นคงทางอาหาร". ชมรมศิษย์เก่าบูรณะชนบทและเพื่อน. กรุงเทพมหานคร.
- ชาติชาย ธนาวรรณ. 2541. "การอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์จากต้นตำวโนป่า โดยชุมชนบ้าน น้ำกิ ตำบลผาทอง อำเภอท่าวังผา จังหวัดน่าน. การค้นคว้าอิสระปริญญาโท. สาขาวิชา ส่งเสริมการเกษตร คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- พัชรินทร์ ยาระนะ. 2537. "ทัศนคติของเกษตรกรชาวเราที่มีต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ กรณีศึกษา ดอยภูคา อำเภอปัว จังหวัดน่าน. การค้นคว้าอิสระปริญญาโท. สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตร คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- พระมหาประเสริฐ จันทร์จำรัส. 2543. "การศึกษาเปรียบเทียบความตระหนักของผู้นำชุมชนและพระ สังฆาธิการที่มีต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้". วิทยานิพนธ์ปริญญาโท. สาขาวิชาการจัดการมนุษย์ กับสิ่งแวดล้อม บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- มนัส รวดเร็ว. 2541 "การใช้ประโยชน์และการจัดการทรัพยากรป่าชุมชน ในพื้นที่บริเวณลุ่มน้ำห้วย ยอต จังหวัดน่าน". วิทยานิพนธ์ปริญญาโท. สาขาวิชาการจัดการมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- มงคล สุกใส. 2536. "การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ศึกษาเฉพาะกรณีกิ่งอำเภอบ้านหลวง จังหวัดน่าน". วิทยานิพนธ์ปริญญาโท. สาขาวิชาการเมืองการปกครอง บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย เชียงใหม่.
- ลำแพน จอมเมือง. 2540. "บทบาทของธุรกิจชุมชนที่มีผลต่อความเข้มแข็งของชุมชนในการจัดการป่า ชุมชน กรณีศึกษา ตำบลศิลาแดง อำเภอปัว จังหวัดน่าน". การค้นคว้าอิสระปริญญาโท. สาขาวิชาการจัดการมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สถาพร สมศักดิ์. 2541. "การมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการนำร่องการปลูกป่าพัฒนาชุมชน มูลนิธิวันพฤหัสบดีเฉลิมพระเกียรติ ร.9 อำเภอท่าวังผา จังหวัดน่าน" การค้นคว้าอิสระ ปริญญาโท. สาขาส่งเสริมการเกษตร คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

สุรวิรัตน์ กฤษณะรังสรรค์.2540." การจัดการป่าขององค์กรชุมชนในเขตอุทยานแห่งชาติ ศึกษากรณี บ้านก้อทุ่ง ต.ก้อ อ.สี จ.ลำพูน. "วิทยานิพนธ์ปริญญาโท. สาขาพัฒนาชุมชน คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สรระเทริญ ทองสนั่น.2542. "การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการชุมชน บ้านทรายทอง อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน."การค้นคว้าอิสระปริญญาโท. สาขาวิชาการจัดการมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

สุภาพ สิริบรรลพ.2543. "การจัดการทรัพยากรสัตว์น้ำในแหล่งน้ำธรรมชาติ โดยชุมชนบ้านหาดผาชน จังหวัดน่าน." วิทยานิพนธ์ปริญญาโท. สาขาวิชาการจัดการมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

เล่นท์ จามริก และ ยศ สันตสมบัติ 2536.ป่าชุมชนในประเทศไทย : แนวทางการพัฒนา เล่ม 2 ป่าชุมชนภาคเหนือ : ศักยภาพขององค์กรชาวบ้านในการจัดการป่าชุมชน ทางออกคนกับป่า. เครือข่ายป่าชุมชนภาคเหนือ.

หนังสือประกอบงานสมัชชาป่าชุมชนภาคเหนือ 2544. หนังสือชุดทำเนียบป่าชุมชนภาคเหนือ เล่ม 2 ป่าชุมชนจังหวัดน่าน หนังสือประกอบงานมหกรรมป่าชุมชน ทางออกคนกับป่า. เครือข่ายป่าชุมชนภาคเหนือ

อารมณ ชมขวัญ 2542. "การจัดการป่าชุมชน กรณีศึกษาบ้านแม่จองโท ตำบลห้วยซ้อ อำเภอลอง จังหวัดแพร่." การค้นคว้าอิสระปริญญาโท. สาขาวิชาการจัดการมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

เอกสารประกอบการสัมมนา 2537.วิพากแผนแม่บทป่าไม้ (2) สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา

เอกสารประกอบการสัมมนา 2543. เครือข่ายชาวบ้าน : การจัดการทรัพยากรในลุ่มน้ำโดยการมีส่วนร่วมของประชาชน โครงการบริหารจัดการทรัพยากรแห่งชาติ ในพื้นที่ลุ่มน้ำโดยการมีส่วนร่วมของประชาชน.

Joe Peters 2001. "Rethinking - - and - - Learning and Education in Forestry."

RECOFTC. (ศูนย์ฝึกอบรมวนศาสตร์ชุมชนแห่งภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก.

ประวัติหัวหน้าโครงการวิจัย

ชื่อ - สกุล	นายสถาพร สมศักดิ์
เกิดวันที่	1 ธันวาคม พ.ศ. 2510
ที่อยู่ปัจจุบัน	7 หมู่ 12 ตำบลตุ้มไต่ อำเภอเมือง จังหวัดน่าน 55000
อาชีพ	รับจ้าง
สถานที่ทำงาน	โครงการนำร่องเพื่อพัฒนาเกษตรกรรมยั่งยืน ของเกษตรกรรายย่อย ภูมิ นิเวศน่าน 123 หมู่ 6 ต.วรนคร อ.ปัว จ.น่าน 55120 ภายใต มูลนิธิ เกษตรกรรมยั่งยืน (ประเทศไทย)
ประวัติการศึกษา	2527 - 2530 ประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) วิทยาลัยเทคโนโลยีและอาชีวศึกษา วิทยาเขตน่าน 2531 - 2534 ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตน่าน 2535 - 2537 ปริญญาตรีสังคมศึกษา (ศศบ.) สถาบันราชภัฏอุดรดิตถ์ จังหวัดอุดรดิตถ์ 2538 - 2541 ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (วทม.ส่งเสริมการเกษตร) มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
ประวัติการทำงาน	2530 - 2534 ผู้ช่วยฝ่ายพัฒนาด้านการเกษตร (องค์กรออกเคนเคนเวน เจอร์) ประเทศอังกฤษ หรือสมาคมพัฒนาไทยพ่ายพ จ.น่าน (ปัจจุบัน) 2534 - 2537 เจ้าหน้าที่ฝ่ายสนามโครงการอนุรักษ์พืชพรรณและส่งเสริม การเกษตรผสมผสาน จ.น่าน 2537 - 2538 ผู้ประสานงานโครงการอนุรักษ์พืชพรรณและส่งเสริมการ การเกษตรผสมผสาน , โครงการขุดบ่อน้ำบาดาลพึ่งตนเอง จ.น่าน 2538 - 2541 ผู้ประสานงานโครงการปลูกป่าพัฒนาชุมชนมูลนิธิวันพฤกษ์ เฉลิมพระเกียรติ ร.9 ร่วมกับมูลนิธิอีกเมืองน่าน 2542 - 2542 ผู้จัดการ มูลนิธิอีกเมืองน่าน / ผู้ประสานงานเครือข่ายป่า ชุมชน จ.น่าน 2543 - 2543 คณะทำงานแผนแม่บทชุมชน เครือข่ายภูมิปัญญาไท มูลนิธิหมู่บ้าน

กิตติกรรมประกาศ

การศึกษารูปแบบการจัดการและพัฒนาเครือข่ายป่าชุมชนจังหวัดน่าน สำเร็จเป็นรูปเล่มได้นั้น ได้รับความร่วมมือจากพี่น้องชาวบ้านเครือข่ายป่าชุมชนจังหวัดน่าน ในระดับต่างๆ ของเครือข่ายป่าชุมชนมูลนิธิอีกเมืองน่าน ซึ่งการศึกษาคั้งนี้ หากไม่ได้รับความร่วมมือจากผู้เกี่ยวข้องด้านป่าชุมชน ในเครือข่ายต่าง ๆ ก็มิอาจสำเร็จได้

ทางคณะผู้วิจัย ขอกราบนำผลการพระครูพิทักษ์นันทคุณ ประธานมูลนิธิอีกเมืองน่าน เป็นผู้ที่ทำให้ทีมวิจัยได้เห็นแนวทางแห่งการศึกษารูปแบบการจัดการ และเป็นผู้ให้กำลังใจมาตลอด รวมถึงพี่น้องคณะทีมงานเครือข่ายด้านป่าชุมชน มูลนิธิอีกเมืองน่าน นายสุชาติ กันเสน นางสาวเดียวกะลี มีสิทธิ์ อาสาสมัคร และพี่สนิท มณฑิยา ผู้ประสานงานโครงการพัฒนากลุ่มน้ำน่านตอนบน (DANCED) ที่ได้ร่วมเวทีและเปลี่ยนเรียนรู้ในการศึกษาดูงาน และการจัดเวทีต่าง ๆ ในระดับเครือข่ายป่าชุมชน

ขอขอบคุณ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ซึ่งได้ให้การสนับสนุนและได้ให้ความรู้ รวมถึงการติดตามช่วยเหลือทีมวิจัยมาโดยตลอดด้วยดีเสมอมา คุณสุทธิพงษ์ วสุโสภาพล คุณลำแพน จอมเมือง และคุณฉัตรวดี นนทรีย์ ทีมสนับสนุนการวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดน่าน ผู้ซึ่งได้มีส่วนสำคัญในการสนับสนุนด้านการประสานงาน และช่วยแนะนำกระบวนการขั้นตอนต่าง ๆ ให้กับทีมวิจัย ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการดำเนินงานวิจัยมาโดยตลอด

ขอขอบคุณ อาจารย์ประทีป อินแสง และพี่วิชัย เวชฤทธิ์ ผู้ซึ่งให้กำลังใจ เชื้อเพื่อสนับสนุนเครื่องพิมพ์คอมพิวเตอร์ในการจัดพิมพ์และเป็นที่ปรึกษาให้กับทีมวิจัย ได้ผ่านเหตุการณ์ช่วงงานวิจัย ทำให้งานวิจัยสำเร็จได้ รวมถึงคุณทิพารัตน์ อินตัน ที่ได้ช่วยในการจัดพิมพ์และแก้ไขคำผิด

ขอขอบคุณ คุณเรืองเดช จอมเมือง ที่ได้เสนอแนะเพิ่มเติมประเด็นตลอดจนการให้ข้อคิดเห็นต่อการวิจัยมาโดยตลอด ในการให้ข้อคิดจากการจัดเวทีเครือข่ายป่าชุมชนในระดับต่าง ๆ

ขอขอบคุณผู้นำและชาวบ้าน บ้านกุ่มม่วง , ตำบลศิลาแลง และอำเภอบ้านหลวง ที่ได้สร้างสรรแนวทางการพัฒนาป่าที่ยั่งยืนไว้ให้ลูกหลาน ซึ่งได้ประทับใจอยู่ในคณะผู้วิจัยมาโดยตลอด

สำหรับคุณประโยชน์ที่พึงมีจากงานวิจัย และคุณงามความดีที่สร้างสรรค์มาของทีมวิจัยในครั้งนี้ ทางทีมวิจัยขออุทิศส่วนกุศลไปให้กับคุณอรุณ ปัญญา (หมอรุณ) "คนดีที่จากไป" ซึ่งเป็นผู้หนึ่ง ที่ร่วมต่อสู้เรื่องการจัดการป่าชุมชนจังหวัดน่านมาโดยตลอด ขอให้ดวงวิญญาณของคุณอรุณ ปัญญา ได้รับรู้และทราบถึงการสานต่ออุดมการณ์ตามเจตนารมย์สุดท้าย ขอให้ดวงวิญญาณของคุณอรุณ ปัญญา (หมอรุณ) ไปสู่สถานที่รอบ เทอญ.

All three models of community forest management at the village, sub-district and district levels found that in order for the management of the forest to be sustainable there must be participation of the people in the local area and there must be a push for support and joint efforts with government units, private business as well as outside NGOs. However, it seems that to streamline the management of the community forest at the three levels, there is a need for a network of leaders which have a practical and clear awareness. This can lead to the adjustment of forest use that is appropriate to the local area because management and conservation of the community forest is still affected by various effects of policy at the village level, which means that decisions and actions must be carried out together, looking for the common interests between the concerns of policy and local people in the future.

2544 - 2544 ผู้จัดการสหกรณ์การเกษตรบ้านหลวง จำกัด

2545 - ปัจจุบัน (2546) ผู้ประสานงานโครงการนำร่องเพื่อการพัฒนา
เกษตรกรรมยั่งยืน ของเกษตรกรรายย่อย ภูมินิเวศน์น่าน

ประสบการณ์การทำงานวิจัย

1. การค้นคว้าอิสระ การมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการปลูกป่าพัฒนาชุมชน มูลนิธิวันพฤหัสบดี
เฉลิมพระเกียรติ ร.9 (2541)
2. ประชาคมกับการสร้างความเข้มแข็งการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ กรณีศึกษา ตำบลศิลาแลง
(2542)

นางสาวสมใจ เพชรหิน

ทบ. (วิทยาศาสตร์บัณฑิต) คณะเกษตรศาสตร์

ปัจจุบัน : อาจารย์ประจำภาควิชาเกษตรกรรมยั่งยืน

วุฒิ : อาจารย์

นายสมคิด แสงชัย

วิทยาศาสตรบัณฑิต 6

น. อำนวยการงานกีฬานักเรียน ในระดับ
ของประธานคณะกรรมการกีฬานักเรียน
ประธานคณะกรรมการกีฬานักเรียน
ประธานคณะกรรมการกีฬานักเรียน
หรือมีอีกชื่อ

